

SLOVENSKI NAROD

UREDNIŠTVO, UPRAVA IN INŠERATNI ODDELEK:
LJUBLJANA, PUCCINJEVA UL. 5
TELEFON ST. 31-22, 31-23, 31-24, 31-25 in 31-26.

PONEDELJSKA IZDAJA „JUTRA“

IZHAJA VSAK PONEDELJEK KOT PONEDELJSKA
IZDAJA „JUTRA“

Erbitterte Kämpfe in der Normandie Feindversuche nach der Tiefe Raum zu gewinnen, unter hohen Verlusten gescheitert

Aus dem Führerhauptquartier, 11. Juni. DNB. Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

In der Normandie zwischen Orne und Vire, wo sich der Gegner laufend verstärkt, halten die schweren und erbitterten Kämpfe an. Die Versuche des Feindes, nach der Tiefe Raum zu gewinnen, scheiterten unter hohen Verlusten.

Nur nach Westen, in Richtung Signy, gelang dem Gegner in einem schmalen Küstengürtel die Vereinigung mit den Amerikanern im Brückenkopf nördlich Carentan. Dort wurden alle Versuche des Feindes, gegen Cherbourg vorzustoßen, vereitelt. Überall im feindlichen Landekopf halten sich zahlreiche unserer Stützpunkte und Widerstandsnester in zähen, verbissenen Kampf. Erneut hinter unserer Front abgesetzte feindliche Luftlandtruppen wurden zum größten Teil vernichtet.

Bei den schweren Kämpfen im feindlichen Landekopf und bei der Vernichtung der im Hintergelände abgesetzten feindlichen Fallschirm- und Luftlandtruppen haben sich das Rheinisch-Westfälische Grenadier-Regiment 736 unter Führung von Oberst Grug, die 352. Infanterie-Division unter Führung von Generalleutnant Kraiss und das Fallschirmjägerregiment 6 unter Führung von Major von der Heyde besonders ausgezeichnet.

Vor der Invasionsfront nehmen die nächtlichen Kämpfe leichter deutscher Seestreitkräfte mit vielfach überlegenen Feind an Heftigkeit zu. Unsere Torpedoboote griffen in den Morgenstunden des 10. Juni in der Seine-Bucht einen feindlichen Zerstörerverband an. Nach hartem Artillerieduell stießen sie ausserdem auf Schnellboote, von denen eins versenkt und zwei schwer beschädigt wurden. Trotz starker feindlicher Sicherung versenkten Schnellboote aus der Nachschubflotte des Gegners neun vollbeladene Transportschiffe mit zusammen 23.400 BRT. Ausserdem wurden ein Landungsschiff von 3000 BRT, ein Dampfer

mittlerer Grösse und ein Artillerieschnellboot torpediert. Ein Unterseeboot versenkte aus einem Sicherungsverband vor der Westküste der Bretagne einen feindlichen Zerstörer.

Auch vor der niederländischen Küste und in der Deutschen Bucht kam es zu Vorpostengefechten mit englischen Schnellbooten, von denen eins versenkt wurde. Deutsche Kampfflugzeuge vernichteten in der Nacht vom 9. zum 10. Juni ein Fahrgastschiff von 9000 BRT und einen feindlichen Zerstörer. Ein weiterer Transporter von 6000 BRT wurde schwer beschädigt.

Küstenbatterien des Heeres versenkten vor der Ostküste der Halbinsel Cherbourg einen feindlichen Zerstörer und beschädigten zwei weitere schwer. Ein starker feindlicher Minenräumverband wurde im gleichen Seegebiet durch guttlegendes Feuer zum Abbrechen gezwungen.

Der Feind verlor gestern über dem Landungsraum 68 Flugzeuge.

In Italien führte der Gegner von Panzern unterstützte Angriffe gegen unsere neuen Stellungen, die östlich des Bolsera-Sees zu einem Einbruch führten. Übersetzversuche über den Tiber nach Nordosten wurden bei Orte verlustreich für den Gegner abgewiesen.

In einem Seegefecht vor der Insel Elba wurden zwei feindliche Schnellboote vernichtet.

An der Ostfront fanden bis auf die erfolgreiche Abwehr örtlicher feindlicher Angriffe nordwestlich Jassy und südöstlich Witebsk keine Kampfhandlungen von Bedeutung statt. Kampffliegerverbände bekämpften in der letzten Nacht den sowjetischen Nachschubverkehr mit gutem Erfolg. Schwere Schäden und grosse Brände entstanden vor allem in dem wichtigen Bahnknotenpunkt Smerinka.

Einzelne britische Flugzeuge warfen in der vergangenen Nacht Bomben in den Räumen von Berlin und Wiener-Neustadt. Drei Flugzeuge wurden abgeschossen.

Veliko ladijsko pokopališče

Berlin, 9. jun. Obala Normandie postaja eno samo veliko ladijsko pokopališče. Samo med Grandcamp les Bainsom in Port en Bessin leže ogrožena tri tucatov izkrevalnih vozil, ki so po večini zgorela ali pa so jih uničili topniški zadetki. Tudi dalje proti vzhodu v smeri proti Arramanches les Bains in Lucu ni slika drugačna. Tamkaj se med zgorelimi preostanki ladij kopičijo, razbiti britanski oklopniki in topovi, ki so bili uničeni še med izkrevaljem. Nekdaj tako mirno obalno področje Normandie se je zaradi anglo-ameriške invazije izpremenilo v kup ruševin.

Nemške obalne baterije so davi obstrlele valove sovražnikov izkrevalno mornarice, ki je bila sestavljena iz številnih vojni ladij in več sto izkrevalnih čolnov ter je plula mimo severovzhodnega rta Cherbourgškega polotoka v Seinin zaliv. Po razsvetljivi cilja s svetilnimi granatami so padle že prve salve v sredo tesno skupaj plovečih ladij. Številni zadetki čolnov so se prevrnili. Čeprav se je skušal sovražnikov oddelek z zameglitvijo odtegniti nemškimi pogledom, so obalne baterije streljale toliko časa, dokler niso sovražnikove ladje prišle izven njihovega območja. Morje je naplavilo številne razbitine izkrevalnih čolnov, razbitih rešilnih čolnov ter mrtve ali ranjene ameriške vojsake.

Berlin, 9. jun. Neki nemški poročevalec poroča:

V noči na petek sem bil na krovu nemške stražne ladje priča gotovo ene izmed največjih ladijskih katastrof pred obalo Normandie. Kljub več kilometrov daleč videni zapor protiletalskega topništva so nemški bombniki okrog polnoči vedno znova prebili ta zaporni obroč ter napadli tamkaj zbrano britansko ladjevje. Naenkrat je prišlo med ladjami do izredno velike eksplozije. Širok ogenj stebel je bruhnil visoko v nebo, obdajal ga je vedno nov dež isker. Zareči deli razbite ladje so leteli po nočnem nebu. Čeprav sem bil skoraj 20 morskih milj oddaljen od požarišča katastrofe, sem vendar nad 40 minut lahko opazoval smrtne boje velike ladje. Okrog mesta, kjer se je ladja potopila, so se plameni strnili v črn oljnat oblak, ki je bil dolg nad 20 morskih milj ter je stal s svojim robom še tja nad našimi čolni do izliva Seine.

V petek zjutraj smo pluli skozi širok tok elja, ki ga je morje skupaj z razbitinami in reševalnimi splavi gnalo proti vzhodu v Rokavski preliv. To so bili zadnji preostanki gotovo pomembne enice invazijske mornarice, ki jo je nemško letalstvo zažgalo in uničilo.

Zeneva, 9. jun. Poročevalec »News Chronicle« je pisal svojem listu s krova nekega angleškega izkrevalnega čolna: »Tik pred invazijo ni bilo med več dni vkrancimi četami nikakega sledu o kakem miru. Nihče se ni smejal. Vsi so mislili na pekel, ki se bo kmalu odprl pred njimi. Naš čoln je bil poln. Zgrajen je bil dejansko le za tretjino sedanje posadke, vrh tega pa je imel še vse polno vozil in drugega vojaškega materiala. Prehrana je postala resen problem. Ob vkrancu nam je dejal poveljnik, da bomo dobili mornariško hrano, ki je boljša od vsega, kar smo jedli doslej. Iz tega pa ni postalo nič. Obratno soglasna sodba se je glasila: »Obupna hrana! Vrh tega na nezadostna.« Poveljnik je na protest odgovoril: »Hrana, ki jo dobite, je pač najboljša, ki vam jo moremo nuditi.«

Norveški rušilec potopljen ob francoski obali

Stockholm, 11. jun. »Nya Dagblätt« Allehande« poroča, da je bil neki norveški rušilec, ki je bil v sestavi zavezniške mornarice, ena prvih zavezniških ladij, ki so bile potopljene pri pristajalnih operacijah ob francoski obali.

Angloameriški rušilec zadel na mino

Berlin, 10. jun. 6 km pred Sainvilom je zapustila posadka nekega zavezniškega rušilca davi okrog 11. svojo gorečo ladjo. Sedaj javljajo, da je ta rušilec zadel ob mino in se je vnel. Ogenj je postal kmalu tako velik, da se je posadka le s težavo lahko rešila v čolne. Ladja, ki trenutno še plava in bo verjetno zgorela, se lahko smatra za izgubljeno.

Odbiti izkrevalni čolni

Berlin, 10. jun. Ostanke sovražnikovih oddelkov, ki so pristali med izlivom reke Orne in Dives, so bili zaradi močnega nemškega protinapada odrinjeni od obale in odrezani od oskrbovalne mornarice, ki leži v zalivu Seine. Obalna oporišča vzhodno od izliva reke Orne so bila ponovno zasedena in pritegnjena v nemško obrambno črto. V petek popoldne je streljal sovražnik z zapornim ognjem celih 25 minut na nemško obrambno črto. Granate sovražnikovega topništva so pokrile vsak kvadratni meter obstrlejevanega oporišča.

Ko so po končanem zapornem ognju hoteli pristati ob obali pripravljeni čolni, so bili z vso silovitostjo obstrlejevani s postojank, za katere so mislili, da so že popolnoma uničene. Nobeden čoln ni dosegel obale. Odpeljali so se nazaj na odprto morje in so opustili vsak nadaljnji napad. Težko bombardiranje Britancev je povzročilo posadki oporišča le malenkostno škodo, ker so bili ranjeni le 3 vojsaki. Utrujen oporišče je ostalo še nadalje za borbo povsem uporabno.

Koncentrični napadi na sovražnika

Berlin, 11. jun. Na normandijski obali so se hude borbe tudi ves petek na vsem predmostju kljub deževnemu vremenu nadaljevale. Zaradi slabega vremena je bilo obojestransko zračno delovanje manjše kakor pa v preteklih dneh. Na vzhodni obali polotoka Cherbourg so poizkušali

Američani, ki so jih podprli z novimi silami po zračni in morski poti, razširili svoje predmostje proti jugu in proti severu. Med izlivoma reke Vire in reke Orne so se združili posamični izkranci oddelki v predmostje, ki pa na sega daleč v notranjost. Pri tem so jim bile prizadejane izredno hude izgube. Britanci so tudi na ta odsek pripeljali mnogo novih čet. Nemške čete hrabro in zagrizeno drže posamezna oporišča za sovražno črto.

Nov anglo-kanadski napad, ki je bil izveden iz Bayreuxa proti jugozapadu, je naletel na odločen odpor nemških oddelkov. Tudi severno od Caena se nadaljujejo srčiti boji. Britanski padalci, ki so bili na področju južnovzhodno od Caena ter na vzhodni obali reke Orne obkoljeni, so bili koncentrično napadeni. Obkoljeni britanski oddelki so bili malone uničeni.

Opustošenje v Caenu

Berlin, 10. jun. DNB je zvedel, da je povzročil napad angloameriških bombnikov v zgodnjih jutranjih urah 6. junija nepopravljivo škodo v mestu Caenu, ki je imelo mnogo krasnih stavb iz zgodnje normanske dobe. Med prebivalstvom, ki je kljub nasvetom nemških vojaških oblasti ostalo v Caenu, so nastale hude izgube.

Angloameriški ujetniki

Berlin, 10. jun. Med številnimi ujetniki, ki so ob obali Normandie doslej padli v nemške roke, se nahajajo pripadniki 16 britanskih, kanadskih in severnoameriških divizij ter treh nadaljnjih samostojnih ednic.

Berlin, 10. jun. Severno od Carentana je 9. junija obviselo neko severnoameriško jadrno tovorno letalo v kroni drevesa ter se je nato prekucnilo na tla. 106 mož posadke je zlezlo iz letala in plaval prav v postojanko nemških ostrorelcev. Američani so se brez odpora pustili ujeti.

Angloameriška poročila o žrtvah invazije

Stockholm, 10. jun. Angloameriški tisk je pričel polagoma pripravljati javnost svojih dejel na ogromne žrtve za izvajanje invazijskega povelja, ki ga je Stalin sporočil v Teheranu Churchill in Rooseveltu.

Londonski »Daily Herald« ugotavlja, da se odigravajo tostran Rokavskega preliva krvavi boji, pri katerih postaja vrsta grobov vedno bolj dolga. Zavezniški vojski plačujejo najgrozovitejšo ceno, kar jo je v človeških življenjih sploh kdo plačeval v tej vojni. »Daily Sketch« pravi, da so se spustile zavezniške čete v obupno pustolovščino.

Neko drugo zvezniško poročilo z bojišča pravi: »Zopet, da invazija ni nikakr poletni izlet. Mnogi zavezniški vojski leže mrtvi in trdi ob francoski obali. Invazijska obala je bila že od pričetka pravi pekel, ki traja še dalje. Trupla komandosov, pionirjev in oklopniških vojakov, ki so se izkrcali prvi, leže vsepovsod krvava in razmesarjena. Pri opisovanju grozot te vojne se po mnenju poročila ne bo smelo nikdar pozabiti na dogodke teh dni.

Tudi kontraadmiral John L. Hall, poveljnik nekega bojnega oddelka v najtežjem odseku invazijskega bojišča, je moral priznati težo izgub, ko je izjavil: Izgubili smo oborožitev in moštvo; mnogo naših oklopnikov je bilo izločenih iz boja.« Neki ameriški vojni dopisnik protestira po londonski vesti »Aftonbladet« proti »neresničnemu in pobarvanemu poročanju angleške poročevalske službe in poudarja, da so ameriški vojski in dopisniki ogroženi zaradi sladkobnega prizvoka teh oddaj, ki hočejo zbuditi vtis, da je vsa invazija enostaven sprehod.

Vojaški dopisnik »New York Timesa« pa je končno javil z invazijskega bojišča: Sedaj ni čas za veselo kričanje. Glavni del naloge, namreč razbitje sovražnika, nas še čaka. Z velikimi krvnimi izgubami zvezna izkrcanja ob obalah so le prvi in morda najlažji del. Nemške obalne baterije so zelo, zelo močne. Glavna preizkušnja še pride.

Stockholm, 10. jun. Neki zavezniški vojaški dopisnik, ki je prišel z ameriški padalskiimi četami v Francijo, je izjavil po vesti »United Pressa«, da kot vojni dopisnik kljub dolgoletnim izkušnjam kaj takega še ni doživel. Boji v Franciji se po svoji silovitosti sploh ne morejo primerjati s kakimi drugimi boji. Čete, ki so se izkrcale v torek, se niso imele trenutka miru. Nemška obramba je zelo huda.

Z italijanskega bojišča

Berlin, 10. jun. Na italijanskem bojišču so pričele zavezniške čete večja premikanja, tako da razen bojov pri Viterbu ni nikjer prišlo do večjih spopadov. Ameriške napade so podpirali izredno močni napadi zavezniških letalskih sil na nemške kolone na pohodu, pri čemer je bilo težišče le na talskih napadov na ozemlju med Tirenskim morjem in Tiberom. Vzhodno od Tibere

so potekali nemški pokreti vsepovsod po načrtu in brez pritiska.

Milan, 10. jun. Na italijanskem južnem bojišču je postal žrtev sovražnikovega letalskega napada vojni poročevalec agencije Stefani Ugo Lazzari, prvi poročevalec italijanske socialne republike, ki je padel v izpolnjevanju svoje poklicne dolžnosti.

Ogorčeni boji v Normandiji

Sovražnikovi poizkusi, da bi si pridobil nekaj ozemlja v globino, so se izjalovili z velikimi izgubami

Führerjev glavni stan, 11. jun. DNB. Vrhovno poveljništvo oboroženih sil objavlja:

V Normandiji, med rekama Orne in Vire, kjer dobiva sovražnik stalna ojačanja, se nadaljujejo težki in ogorčeni boji. Poizkusi sovražnika, da bi si pridobil nekaj ozemlja v globino, so se izjalovili z velikimi izgubami.

Le proti zapadu, v smeri proti Isignyju, je uspelo nasprotniku, da se je združil na ozkem obalnem pasu z Američani na predmostju severno od Carentana. Tamkaj so bili onemogočeni vsi sovražnikovi poizkusi, da bi sunil naprej proti Cherbourgu. Povsod v sovražnikovem predmostju vztrajajo številna naša oporišča in odprna gnezda v žitavem, ogorčenemu boju. Sovražnikove pristajalne čete, ki so pristale ponovno za našimi bojiščem, so bile po večini uničene.

V težkih bojih na sovražnikovem predmostju in pri uničenju v zaledju pristalih sovražnikovih padalskih in zračno-pristajalnih čet so se posebno odlikovali: rensko-vestfalski grenadirski polk 736, pod vodstvom polkovnika Gruga, 352. pehotna divizija pod vodstvom generalnega poročnika Kreissa in 6. padalsko-lovski polk pod vodstvom majorja von der Heydteja.

Pred invazijskim bojiščem naraščajo nočne borbe lahkih nemških mornarskih bojnih sil z večkrat premočnim sovražnikom. Nasi torpedni čolni so napadli v jutranjih urah 10. junija v zalivu reke Seine oddelke sovražnikovih rušilec. Po močnem topniškem dvoju so naleteli tudi na sovražnikove brze bojne čolne, izmed katerih so enega potopili in dva težko poškodovali. Kljub najmočnejši sovražnikovi zaščiti so potopili prvi bojni čoln iz sovražnikove preskrbovalne mornarice 9 polno natovorenih prevoznih ladij s skupno 23.400 ton. Razen tega so torpedirali izkrevalno ladjo s 3000 tonami, nek parnik srednje velikosti in topniški brzi čoln. Neka podmornica je potopila v zaščitenem oddelku pred zapadno obalo Bretagne sovražnikov rušilec.

Tudi pred nizozemsko obalo in v Nemškem zalivu je prišlo do predstražnih bojov z angleškimi brzimi bojnimi čolni, izmed katerih je bil eden potopljen. Nemška bojna letala so uničila v noči od 9. na 10. junij potniško ladjo z 9000 tonami in sovražnikov rušilec. Neka nadaljnja prevozna ladja s 6000 tonami je bila težko poškodovana.

Obalne baterije vojske so potopile pred vzhodno obalo polotoka Cherbourg sovražnikov rušilec in dva nadaljnja težko poškodovale. Močen oddelek sovražnikovih iskalcev min smo prisilili na istem morskem področju z dobro merjenim ognjem k umiku.

Boljševiki odločajo o politiki Bonomija

Samo plačanci Moskve bodo imeli besedo o tem, kako dolgo bo Bonomi na vladi

Milan, 10. jun. Nova Bonomijeva vlada, ki je zamenjala dosedanje Badoglijevo vlado, je prava vlada Kerenskaja. 71-letni ministrski predsednik, ki je obenem prevzel zunanje ministrstvo, spada prav za prav v muzej in nima več nobene aktivne vrednosti. Bonomi je eden izmed politikov, ki so že zdavnaj dovršili svojo politično pot in se skušajo sedaj, kolikor so še živi, rešiti pozabe. Enako velja o grofu Sforzi in Benedettu, Croceju, ki tudi pripadata Bonomijevi vladi. Vazno je dejstvo, da se v tej vladi trije boljševiki, med njimi prosluli boljševiki poglavar Togliatti. Ti plačanci Moskve bodo odločali o politiki in o tem kako dolgo bo Bonomi na vladi. Imen ostalih ministrov ni vredno naštevati, razen enega, in sicer osebe na čelu poljedelskega ministrstva, ki je v rokah komunističnega Gulla.

Ce je že Badoglio bil pripravljalec boljševizma, potem bo to tem bolj veljalo za Bonomija in člane njegove vlade, ker sicer ne bodo dolgo ostali na svojih ministrskih stolčkih. Nova vlada je najboljši dokaz za to, da je postala Badoglijeva Italija že na pol boljševistična. Naj angloameriške čete še tako zasedajo deželo, zmerom bodo samo pripravljale pot boljševikom, ki so jim kot plen prepustile Badoglijevo Italijo. Italijanski narod, ki je že dovolj občutil grenke posledice podile izdaje Viktorja Emanuela in njegovega pomočnika Badoglija, bo imel še dovolj priložnosti, da bo ugotovil, da mu je to izdajstvo prineslo popoln propad. Ljudstvo bo spoznalo boljševizem v njegovi pravi obliki, medtem ko si bodo oni, ki so deželo izročili angloameričanom in boljševikom mirne vesti umivali roke.

Italijanski narod in posledice izdajstva

Severna Italija, 10. jun. »Pet do šest dni po padcu Rima in po pričetu invazije mi je zadostovalo, da sem povsod našel dokazov dovolj, kako zelo se italijanski narod zaveda važnosti prečih odločitev in kako s domoljubno disciplino reagira na te dogodke.« Je izjavil tajnik fašistične stranke Alessandro Pavolini v razgovoru z nekim nemškim novinarjem. Pavolini je dejal, da je italijanski narod do dna kusi posledice izdajstva z dne 8 septembra 1.1. in se zaveda, da sta bojišči ob Rokavskem prelivu in v južni Italiji ena sama celota ter se bo usoda Italije odločila na obeh. Italijanski narod zaupa nemškemu orožju. Delavstvo velikih industrijskih mest po padcu Rima ni sledilo povzdigom za stavko. Le nekaj sto delavcev je povzkusilo stavkati v Milano, so pa žalostno pogoreli. Delo se vsepovsod nadaljuje nemoteno. Italijanski letalci so prav v dneh, ko je padel Rim, pokazali s svojim napadom na Gibraltar, da se še niso nehali boriti. Italijanske čete krasno dokazujejo svoj patriotizem, saj čutijo, da ogroža sovražnik njihov dom in njihovo rodbino. Prostovoljni

Sovražnik je izgubil večraj nad pristajalnim področjem 68 letal.

V Italiji je izvedel sovražnik napade, ki so jih podpirali oklopniki, proti našim novim postojankam in ki so dovedli do vdora vzhodno od jezera Bolsera. Poizkusi prekočenja Tibere proti severovzhodu so bili pri kraju. Orte odbiti s sovražnikovimi izgubami.

V morski bitki pred otokom Elbo sta bila uničena dva sovražnikova brza bojna čolna. Na vzhodnem bojišču ni bilo nobenih pomembnejših bojov, razen uspešne obrambe krajevnih sovražnikovih napadov severno-zapadno od Jasija in južnovzhodno od Vitebska. Oddelki bojnih letal so napadli v zadnji noči z dobrim uspehom sovjetske oskrbovalni promet. Posebno velike škode in veliki požari so nastali v važnem železniškem središču Zmerinki.

Posamezna britanska letala so odvrkla v pretekli noči bombe na področje Berlina in Dunajskega Novega mesta. Sestreljena so bila tri letala.

Finsko vojno poročilo

Helsinki, 10. jun. Finsko vojno poročilo javlja:

Včeraj v zgodnjih jutranjih urah je pričel sovražnik na Karelijski ozni splošno ofenzivo, ki jo podpira s posebno silovitimi topniškim ognjem in z močnimi letalskimi silami.

Napade, ki jih je sovražnik izvršil na raznih točkah, so finske čete odbile, razen ponekod, kjer so se sovražniku posrečili manjši, omejeni vdori. Sovražnik je izgubil mnogo padlih. Finci so uničili 10 bojnih voz, njihovih lovci in protiletalskih obramb pa so sestrelili 24 sovražnikovih letal. Boji se nadaljujejo.

Na ostalih delih kopnega bojišča vlada izvidniško delovanje.

Rumunsko vojno poročilo

Bukarešta, 10. jun. Vrhovno poveljništvo rumunske vojske poroča 9. junija:

S spodnjega Dunjstra in iz srednje Besarabije ni ničesar važnega poročati. Vsi sovjetski napadi severozapadno od Jasija so bili odbiti s težkimi izgubami sovražnika. V zračnih bojih je bilo sestreljenih 20 sovražnikovih letal.

Bombe na tržaška delavska stanovanja

Trst, 10. jun. Dne 10. junija dopoldne so angloameriški bombniki napadli mesto Trst. Bombe so padle po večini na cerkve, bolnišnice in v okrajne, kjer prebiva delavstvo. Prebivalstvo je imelo izgube.

Beograd o odstavitvi Badoglija

Beograd, 10. jun. V beogradske politične krogih je vzbudila odstavitve Badoglija veliko pozornost. Njegovo usodo označujejo kot zelo značilno ter so mnenja, da se bo tako zgodilo vsem politikom, ki se spuščajo v sodelovanje z Angleži. Pri tem ne mislijo samo na bivšega vojneja ministra jugoslovanske begunske vlade Dražo Mihajlovića, ki ga je Churchill nedavno pahnol ob stran, temveč tudi na bivšega hrvaškega bana Subašića, ki mu je bila na londonsko zahtevo naročena sestava nove begunske vlade. Razen tega so v Beogradu zadovoljni z Badoglijevo usodo, ker v glavnem njemu nalagajo odgovornost, da so se mogli komunisti razviti na tako širokih področjih Balkana, in ker je pri zasledovalnih bojih proti komunističnim tolovajem s postopanjem svojih generalov njihovim voditeljem nudil veliko večjo možnost, da so ušli uničenju, ki bi jim ga sicer prizadejale nemške čete. Slednjič opozarjajo tudi na Badoglijevo izdajstvo, ki ga je kromalo povelje vsem italijanskim oddelkom na Balkanu, naj sodelujejo z boljševiki in tam, kjer jim izroče vse orožje in vsa skladišča.

Stockholm, 10. jun. »Dagensposten«, »Morgentindningen« in »Stockholms Tidningen« komentirajo novo »italijansko vlado«, ki jo je sestavil Bonomi. Listi naglašajo, da gre v splošnem za zbirko strankarskih politikov iz italijanske predfašistične dobe, ki jih bo nadzoroval komunistični pooblaščenec.

Atentat na Umberta

Stockholm, 10. jun. »United Press« poroča iz Rima, da je neznanec oddal na »prestolonaslednika« Umberta o priklji nekega zborovanja več revolverskih strelkov, ki pa so zgrešili cilj.

O storilcu, ki pripada verjetno boljševiškim krogom, katerim je izdajalska Savojska rodbina odprla vrata v Italijo, za kar dobiva sedaj svoje plačilo, manjka vsaka sled.

Čemerna oblačna nedelja

Ljubljana, 11. junija

Današnja nedelja je z redkimi izjemami v pogledu vremena razočarala vse mešane. Ker se je na god sv. Medarda pretekli četrtek nebo zjasnilo, so pričakovali, da bomo imeli kar celih 40 dni lepo sončno vreme. V resnici sta se petek in sobota v tem oziru še dobro obnesla, saj je z manjšimi presledki ves dan sijalo sonce. Tudi za nedeljo se je obetalo podobno vreme. Nebo je ostalo jasno do prvih jutranjih ur in se šele potem pooblačilo. Zjutraj pa so nad pokrajino ležali tako gosti oblaki, da smo vsak čas pričakovali dežja. Do ure, ko to poročamo, pa nam je dež še prizanašal.

V preteklem tednu je bilo vreme spremenljivo. Po podatkih vremenske opazovalnice v Zvezdi so zlasti značilne številke o temperaturi. Najnižja jutranja temperatura je bila kolikor toliko enakomerna; toplomer je pokazal za pretekli sedem dni naslednjo najnižjo temperaturo: 13,6, 9,8, 11, 12,4, 8,2, 5,6 in 6,8° C. Večje razlike so bile med najvišjo dnevno temperaturo. Preteklo nedeljo je znašala najvišja toplota 23,4° C, naslednji dan celo 26° C, potem pa se je zaradi dežja ozračje močno ohladilo in se je v torek živo srebro v toplomeru dvignilo samo do 16,4° C. Še bolj hladno je bilo naslednji dan, ko je znašala najvišja temperatura 13,20° C. V četrtek je bilo tudi precej hladno; toplomer je zabeležil najvišjo temperaturo 14° C. Potem pa je postalo spet topleje in smo

še naslednji dan zabeležili 21,6° C. Zračni tlak se je minuli teden držal na višini od 769 do 766 mm. Najnižje stanje je bilo sredi tedna. V soboto in včeraj pa se je barometer začel spet dvigati.

Bolj kakor mešani so bili z vremenom preteklega tedna zadovoljni kmetje in vrtnarji. Prinesel jim je toliko zaželeni dež, ki je bil za močno izsušeno zemljo res prav dobrodošel. Enim in drugim pa bi bilo prav, da bi se zdaj izvrstilo razdobje lepih sončnih dni ko bi treba opraviti prvo košnjo, okopati polja in ko se je pričel čas prvih dopustov.

V skladu z vremenom je bila tudi nedeljska kronika. Nič pomembnega nismo mogli zabeležiti. Dopoldansko promenado je poživljal koncert godbe slovenskega domobranstva. Mnogi izmed sprehajalcev pa so zavili v prostore Jakopičevega paviljona, kjer je že dalj časa razstava portretov del mojstra Mateja Sternera. Zlasti ob nedeljah in praznikih je vselej prav dobro obiskana. Ker se nam v Ljubljani le redko kdaj nudi tako obsežen pregled stvari, domačega mojstra, priporočamo vsem, ki si razstave še niso ogledali, da jo obiščejo prihodnji teden.

Ker je bilo vreme pusto in čemerno so mešani namesto na sprehode šli v kinematografe in gledališče. Dober obisk, pa so imeli tudi gostinski obrati. Kolesarji so po večini ostali doma. Prvo navdušenje se je počasi poleglo in bodo najbrže zdaj svoja vozila v pretečni meri uporabljali le po opravkih.

Pomembni kulturni dogodki preteklega tedna

Počastitev F. Balantičevega spomina — Sklepni simfonični koncert — Premiera „Fausta“

Kulturna Ljubljana je v petek, 9. junija počastila spomin pesnika Franceta Balantiča v polno zasedenem dramskem gledališču ob prvi polletnici njegovega junaškega žrtvovanja v Grahovem. Umetnostna cena in veljavnost Balantičevega pesništva oblikovanja se je razodela ob stoplo in kleno zajeti spominski besedi literarnega kritika in urednika Balantičevega zbrana dela dr. Tineta Debeljaka, ki je postavil v umetnostno veljavno pogledu Balantiča ob stran Murnu, Ketteju in Kosovelu. Balantičeva iskrena, včasih fantovsko razposajena, včasih pesimistično nastrojena lirika se je razžarjala ob občutnih, mojstrskih recitacijah M. Šaričeve, M. Ukmar-Boltarjeve, C. Debeveca in S. Jana, pa tudi ob spevih, posrečeno uglasbenih po J. Osani ter učinkovito izvajanih po sestrah Finkovih in J. Lipušku ob spremljavi J. Osane (klavir) oz. V. Šušteršiča (viola). Pričevanje o Balantičevem junaštvu in tragični smrti pa je bil sklepni pozdrav poročnika S. Kocipra kot predstavnika pisateljev domobrancev. Ljubljana se je vdano poklonila spominu prerano umrlega, nadarjenega mladega pesnika F. Balantiča, čigar doprni kip, umotvor F. Gorseta, je bil ovit v zelenje in postavljen sredi odra. Vsi udeleženci prisrčne počastitve so prejeli bibliofilični spominski list s lesorezom slikarja M. Tršarja ter Balantičevi posvečeno novo pesmi-ko pesnika Severina Šaliča. Toplo pozdravilo F. Balantičevega spomina, življenja in pesniškega dela so pripravili pokojnikovi prijatelji. Številno občinstvo ni štedilo iz izrazi priznanja.

V ponedeljek 4. junija je bil sklepni X. simfonični koncert glasbene sezone 1943-1944., v kateri je bila izkazana visoka umetnostna glasbena reproduktivna bilanca. Od pričetka organizacije simfoničnih koncertov v prejšnji sezoni se opaja v Ljubljani ustvarjanje neke nove, kvalitete simfonične glasbene tradicije. Bilo bi napačno misliti, da je številen odziv občinstva posledica vojnih odnosno specialnih ljubljanskih prilik. Skrivnost uspeha tudi letošnjih desetih simfoničnih koncertov se pojasnjuje ob edinem realnem ključu, ki je v posrečeno izbranih koncertnih programih in visoki kvaliteti umetnostne produkcije. Glavna nosilca te pomlajene, kvalitete glasbene prizadevnosti sta dejanski organizator dirigent D. M. Šijanec in naš veliki radijski orkester. Šijanec izbira in tolmači skladbe s svojim zdravim smislom za očarljive glasbene umetnine in vrednote. Njegova interpretacija je zmerom dobro pretehtana, zanesljiva, živahna ter skladna z bistvom, slogom in značilnostmi izvajanih skladb. Posebno se je zavzel za domače skladbe, ki so vse doživele nedvomno lep uspeh. Skupno je dirigiral sedem koncertov. Seveda ne smemo pozabiti dragocenega sodelovanja ostalih dirigentov. Oswald Buchholz je vodil dva koncerta, dr. Danilo Švara enega. Omeniti je tudi gledališkega upravnika F. Herzoga, ki je dirigiral simfonični koncert v korist Zimske pomoči.

Vzporedne zasluge pripadajo povečane-mu radijskemu orkestru, drugemu nosilcu simfonično glasbene delavnosti. Vseh 10 simfoničnih koncertov sezone 1943-44. prič-a o samostalni sili orkestrske reproduktivne pomembnosti. Umetnostna preizkuš-nost, znanje, pravilno dojetje občutje za poglobljeno izvajanje, vzorna usoglasenost vseh orkestrskih skupin so pozitivne odlike izvršne ubrane izvajajoče skupnosti. Tudi izvedba na sklepem simfoničnem koncertu je bila verodostojno poudarjena. To velja še v posebni meri za Dvořakovo nepozabno V. simfonijo, ki nas je osvojila z edinstveno lepoto svojih melodičnih, ritmičnih in harmoničnih zasnov. Vzkl-kanje številnega občinstva je veljalo dir-gentu in vsem njegovim mojstrskim preiz-kušnim sodelavcem v orkestru.

V Operi premiera Ch. Gounodovega »Fausta«. Naslovno vlogo je pel D. Cuden. Lirizem, ki ustreza bistvu glasbe, je še dobro poudarjen. Njegovo pevsko tež-šče je v srednjih legah, kjer zveni prijetno barvit tenor najčisteje, najblaglasnejše. Višine zaenkrat le s težavo naskakuje in izgublja pri tem glas svojo polno zvoč-nost, svoj blagodoneč zvono. Opaža pa se pri njem resno stremeljenje k tehničnemu izpopolnjevanju, k poglobljanju pevске kulture. Igralsko bi bilo potrebno še ta in oni odtonek dodelati, še to in ono kretno izbrusiti. Igralskega pojavnosti povsem za-dovoljuje. Na vsak način pa je Čudenov Faust navzle nelahkim nalogam, ki je z njimi povezana kreacija te vloze, poziti-vna umetnostna stvaritev, ki jo bo mo-glo v naslednjih predstavah primerno do-polnjevati. Verjetno nas je pri zbiranju vtisov med predstavo motila vzporedna s-čudnovim sijajnim Alfredom, ki pa ima že v bistveni sestavi Verdijeve operne skladbe same povsem ugodnejše konjunk-

turne nastave in možnosti nego jih ima Faust.

Margareta je bila K. Vidaličeva. Njena moč, ki jo je pokazala pri nekaterih drugih svojih najuspešnejših odskih umotvorih, je v preprosti neposrednosti, v odkri-tostni ljubečnosti. Te njene vrline so se po-kazale tudi pri njeni Margareti. S prist-nim sentimentalnim občutjem je zapela pesem o kralju iz Tule, se nato prisrčno razvnela ob nakitnem odnosu zračelnem spetu ter se lomila v bridkosti, ki so zgr-mevale na nesrečno Margareto do njenega končnega poveljanja. K. Vidaličeva je bila v vseh predstavah in izvajalnih prvinah umetnostno snujoča, kakovostno ustvarja-joča. Občinstvo ji je izražalo priznanje pri odprtem odru.

B. Popov je imel kot Mefisto posebno srečen dan. Vse mu je šlo gladko izpod roka. Teža njegovega kompaktno masiv-nega glasovnega materiala je pridobivala na svoji izrazni pomembnosti predvsem v arji o denarju in sloveči podoklini v peti sliki. Deležen je bil aplavza pri odprtem odru. S svojo premišljeno igro, s svojimi spevi in zelo posrečeno mefistovski pojavnostjo je izdatno poživljal prizore in slike. Tudi V. Jankov Valentin je bil odlični. V. Janko je postal že kar suveren v svojem umetnostnem, solističnem podajanju. Tudi ob Valentinovi odhodni arji in njegovem predsrtnem spetu se je posvedočila Jan-kova sinteza znanja, glasovnega bogastva, odrske preizkušnosti, neutrudne prizadevnosti k umetnostni rasti. F. Golobova se je prebrčljivo uveljavila v vlogi Marte, do-čim je Wagnerjeva vloga že stara dome-na M. Dolničarja.

Ob televski premieri smo imeli tudi de-but. Studenta Siebela je podajala gđ. Vil-ma Bukovčeva, nadarjena učenka prof. A. Dariana. Navzle nekaterim sencam, Ri se zmerom porajajo ob debutih, nas je prijet-no presenetila. Podoba je, da združuje V. Bukovčeva v sebi vse potrebne predpogo-je za bodoče večje naloge na opernem odru. Usiljuje se vtisk, da je njen debut poleg Lela Sadnikove najuspešnejši v letošnji gledališki sezoni. Vtrajna Sola ji to na-klonila mnogo tega, kar je neogibno po-vezano z usodo odrskih ustvarjalcev. Mo-rebiti se bo njen sopran, ki je v vseh le-gah primerno uravnotežen, ki ima prijet-no, prodorno odmevnost, in ki se lahko po-vezpja v višine, razvil za naloge in po-trebe dramatične sopranske stroke.

Dirigiral je D. Zebre, ki je tenkočutno razbiral poudarke Gounodove romantične glasbene toploti in iskrene čustvenosti. Uprizoritev je bila izvedena po režiserski zasnovi C. Debeveca. Samo Hubad je dobro pripravil zbor, ki se je zlasti v drugi in peti sliki izbornost postavil. Obneslo se so tudi bakanalne vragolije razigrane Val-burgine noči po koreografskih načrtih inž. Golovina. G. Bravničarjeva, S. Japljiva ter M. Remškarjeva so bile izvršne solistke, njim ob strani M. Kurbos in D. Pogacarj. Inscenatorjeve zasluge pripadajo inž. E. Franzu.

Nekaj navodil našim kolesarjem

Nedavno odredbo, ki razveljavlja prepoved vožnje s kolesi in spet dovoljuje neomejeno uporabo tega pri nas tako priljubljenega prometnega sredstva, je prebivalstvo zelo na znanje z nepriznanimi simpatijami. Zaradi trenutnega navdušenja so mnogi kolesarji poza-bili na predpise o kolesarskem prometu. Ob-last je to upoštevala in ni kaznovala vseh prestopkov. Seveda tako ne bo šlo dalje, zato je treba, da se kolesarji navadijo reda, kar bo nedvomno najbolj koristilo njim samim. V nekaj vrstah naj osvežimo, kaj je za kolesarja najbolj pomembno. Predvsem naj poudarimo, da so lastniki koles dolžni prijaviti jih. Pri-javni urad je v Beethovnovi ulici št. 7 in posluje vsak dan nepre-kinjeno od 7. do 17., kar omogoča prav vsem pravočasno prijavo.

Rok za prijavo je prihodnje dni naslednji: v ponedeljek 12. junija kolesa z evidenčno šte-vilko 6001—7500, v torek 13. junija od 7501 do 9000, v sredo 14. junija od 9001—10.000, v četrtek 15. junija od 10.001—11.500, v petek 16. junija od 11.501—13.000, v soboto 17. junija od 13.001—14.500, v ponedeljek 19. junija od 14.501—16.000, v torek 20. junija od 16.001 do 17.500, v sredo 21. junija od 17.501—19.000, v četrtek 22. junija od 19.001—20.000, v petek 23. junija od 18.7001—188.500, v soboto 24. ju-nija od 188.501—190.000, v ponedeljek 26. ju-nija od 190.001—191.500, v torek 27. junija od 191.501—193.000, v sredo 28. junija od 193.001 do 195.000, v petek 30. junija od 230.001 do 231.500, v soboto 1. julija od 231.501—233.000, v ponedeljek 3. julija od 233.001—234.000 in v torek 4. julija od 234.001—134.500. Kakor

Hacheva brzojavka Führerju

Praga, 1. jun. Državni predsednik dr. Hacha je odpisal Führerju naslednjo br-zojavko: »Ob uri, ko polzkušajo zapadne plutokracije izkrciti pot boljševizmu v Ev-ro-pu in s tem prizadejati resen udarec ži-vljenju našega dela zemlje, Vam zagotavlja češki narod skupno s svojo vlado ponovno svojo zvestobo ter prosi Boga, da bi bla-goslovil nemško orožje.«

Invazija na Stalinovo zahtevo

Stockholm, 11. jun. Göteborgski list »Ny Tid« objavila neko poročilo agencije United Press o diplomatski zgodovini invazije. Po tem poročilu je baje Roosevelt že v mesecu maju leta 1942 obljubil, da se bo pričela invazija še pred koncem leta 1942. Churchill pa se je vedno odločno upiral invaziji na zapadno ev-ropsko obalo. Stalin je kljub temu ponovno zahteval vzpostavitev bojišča na zapadu ter je odklanjal vsa povabila na skupne konference. Ko sta Churchill in Roosevelt lani znova sestala, sta bila zelo v skrbeh zaradi zadržanja Sovjetske zveze ter sta se zbal, da pojde Sta-linova potrpežljivost h kraju. Preden sta se od-peljela v Quebec, sta se do zadnjega trenu-tka mislila, da se bo tudi Stalin udeležil te konference. Šele v Teheranu je potem prišlo do sestanka s Stalinom, na katerem je bilo dokončno rešeno vprašanje invazijskega bo-jišča.

Možno je, tako izjavlja severnoameriška po-ročevalska agencija dobesedno, da do invazijskega bojišča se sedaj ne bi prišlo, če bi tega Stalin tako odločno ne zahteval.

Postretna cenzura v Angliji

Berlin, 11. jun. V Angliji je bila pisemska cenzura z 8. junijem postretna. Vsa pošta že v boj poslanih invazijskih čet kakor tudi vseh rezerv vojske je podvržena strogemu pre-gledu, da bi se preprečilo pošiljanje preveč drastičnih opisov iz pekla pri Caenu. Častniki vseh v Angliji razvrščenih invazijskih rezerv-nih čet so dobili povelje, da počue svoja mo-štva, da je strogo prepovedano pisмено ob-veščati svoje pri Caenu padlih tovarišev.

Stroga cenzura angleške pošte v Zedinjenih državah

Stockholm, 7. jun. V Zedinjenih državah zelo točno pregledujejo pisma iz Anglije ter jih vsled tega dolgo zadržujejo, poroč-a »News Chronicle«. To je priznal sam vodja cenzure, ki je izjavil, da je treba biti v inter-u narodno varnosti zelo previden ter da postopa v sporazumu z armado in mor-marico. Gre torej za pisma ameriških voja-kov in mornarjev, ki pišejo verjetno mnogo o razmerah v Angliji, česar ne smejo iz-vedeti niti njihovi sorodniki, niti časopisi v Zedinjenih državah.

Pozivi v vojsko na Madžarskem

Budapešta, 11. jun. Minister vojske je izdal proglas, v katerem pravi: »Pozivam vse domo-ljubne moče, da se z vsemi močmi udeleže boja proti boljševizmu.« V smislu proglasa se morajo javiti vojaškim oblastem vsi madžar-ski državljani od 17. leta starosti dalje. Zidje ne pridejo v poštev. Poznanji bodo dodeljeni vojski na bojišču, v primeru pa, da niso spo-sobni za vojaško službo, bodo dodeljeni po-možni službi.

Srbski glas o invaziji

Beograd, 10. jun. Pod naslovom »Srbski narod in invazija« piše »Obnova«: »Čeprav je invazija stvar velikih in se moramo držati pregovorov: »Kjer se veliki pripravajo, morajo majhni molčati«, srbski narod vendar ne sme ostati popolnoma prekrizanih rok. Obratno mora tako po-stopati, kakor je dejal min. predsednik Neđić v svoji izjavi o invaziji, in se tako dolgo boriti proti boljševiškim tolpom, dokler ne bodo dokončno uničene. V uni-čenju komunistične nevarnosti in v utr-ditvi mira, dela in reda mora videti srbski narod sedaj, ko se bore evropski narodi za obstoj in bodočnost te celine, svojo naj-višjo nalogo.«

Uničevanje boljševiških tolp na Baikalu

Berlin, 10. jun. Uničevanje boljševiških tol-p na bosanskem področju dobro napre-duje. V nepretrdnem gorovju planine Ko-zare, ki je okrog 1800 m visoka, je bila razbita tolovajska skupina, ki je izgubila okrog 300 mrtvih, mnogo ujetnikov ter svoje zaloge orožja in živil. Pri naknad-nem čiščenju in pri zasledovalnih bojih na zapadu osrednje Bosne, ki jo omejuje-ta reki Vrbas in Una, na jugu pa Dinar-ske planine, so izgubili tolpe nad 3000 padlih.

Deat o vlogi Francije ob njeni odločilni uri

Pariz, 11. jun. Domači in tujeski no-vinarji so priredili v četrtek večer spre-jem ministru za delo Deatu. Minister je v svojem govoru med drugim izjavil, da predstavlja velika bitka, ki se bje na nor-mandijaki obali, nujni spopad med kapita-lističnim in socialističnim svetom. Neomaj-no je treba zaupati v zmago nemškega orožja. Ravno tako močna pa je pri vseh aktivnih Francozoiv vera v obnovo Fran-cije. Prišla je odločilna ura. Francija ne sme ostati ob strani. Doprnesti mora vse, kar je v njeni moči, za zmago. Francoska mladina mora aktivno nastopiti ter se v območju milice boriti proti prevratnim e-le-mentom v domovini. Minister je zaključil svoja izjavanja z izjavo, da neomajno za-upa v nemško zmago, ki bo pomenila re-šitev za Evropo ter zapadno kulturo.

Posvetovanja ameriških generalov v Londonu

Ženeva, 11. jun. Iz glavnega stana za-vezniških ekspedicijskih sil objavljajo uradno, da so dospeli na posvetovanja v London general Marshall, admiral King in general Arnold.

Najvišje cene na ljubljanskem živilskem trgu

Z odlokom VIII-2 št. 167-9 je šef po-krajinske uprave v Ljubljani dne 9. t. m. določil za tržno blago v Ljubljani najviš-je cene, ki veljajo od ponedeljka 12. ju-nija 1944 zjutraj ob objave novega cenika. Najvišje cene, ki je po njih dovoljeno v Ljubljani prodajati v ceniku navedeno blago in ga plačevati, so naslednje: Kislo zelje 4,50; kislja repa 4,20; krmil-na pesa 1; bela in rdeča redkvice, šo-pek po 12 kg 1; kilogram 8; radič 8; osnažena berivka 6; glavna solata 8; spinaca 8; kolerabice 8; por 5; osnaženi hren 4; rabarbara 4; belišči 24; čebula 6; česen 6.

Kjer ni posebej naveden liter, veljajo cene za kilogram. Opozarjamo, da vse te najvišje dopustne cene veljajo samo za blago, pridelano v Ljubljanski pokrajini, ker veljajo za blago, uvoženo iz drugih pokrajin, cene, ki jih za vsako pošiljko posebej odobri šef pokrajinske uprave.

Posebno opozarjamo prodajalke in pro-dajalce, da mora biti vse blago po teh cenah zdravo, otrebljeno in v takem stan-ju, kakor je opisano v ceniku. Vsa po-vrtnina mora biti osnažena in oprana, vendar pa ne več mokra ali namočena, pač pa sveža. Vse te najvišje dopustne cene in tudi vse nižje cene morajo biti vidno označene na vsem v ceniku navedenem blagu ne samo na Vodnikovem in Pogacarjevem trgu, temveč tudi na živil-skih trgih v Mostah, na Viču, na Sv. Ja-koba trgu in v Šiški, enako pri vseh pro-dajalcih in prodajalcih v mestni občini Ljubljanski.

Blago, ki so bile cene zanj objavljene v prejšnjih maksimalnih cenikih in jih sedaj ni v ceniku, se mora prodajati po prejšnjih cenah kakor ob isti letni dobi-lanskega leta, če ni bila za isto blago s posebno odločbo šefa pokrajinske uprave — odseka za določanje cen — odobrena drugačna cena.

Ponavljamo, da imajo prodajalci na drobno doložnost na blago postaviti listič z enotno ceno in kakovostjo blaga. Ta ce-nik mora biti obešen na vidnem mestu tako v trgovinah na debelo kakor tudi v prodajalnah na drobno. Ceniki se dobe v mestnem tržnem uradu po 0,50 lire. Za pridelke, ki jih ta cenik ne navaja, veljajo zadnje cene iz prejšnjih cenikov.

Kršitelji predpisov tega cenika bodo kaznovani po naredbah z dne 26. januarja 1942 št. 8 in z dne 25. novembra 1942 št. 214 ter po naredbi z dne 12. marca 1941 M. s. št. 358.

Smrtna kosa

V Ljubljani so umrli od 2. do 8. junija 1944: Muha Jera, roj. Medved, 68 let, vdova po žel. uslužbencu, Aljaževa ul. 3; Govekar Janez, 75 let, poljski delavec, Vidovdanska c. 9; Ka-dunc Marija, roj. Zajec, 81 let. Na požaru 24; Klavžar Vladimir, 21 let, sin služkinje, Vidovdanska c. 9; Rupnik Ivana, s. Lidvina, usmilje-na sestra sv. Vincencija; Petelin Ana, 39 let, delavka, Rožna dolina, Cesta II št. 31; Plan-tan Anton, 45 let, delovodja tvrde Dušič, Bohoričeva ul. 24; Gspan Zdenka, roj. Košak, 33 let, žena inž. Dalmatinova ul. 7; Tomič Rozalija, 18 let, hči delavca, Vidovdanska c. 9; Komljanec Marija, 34 let, trgov. pomočnica, Kržišniška ul. 9; Kestič Gabrijela, roj. Am-brož, 41 let, vdova po tov. ravnatelju, Erjavčeva c. 3; Mathian Ivana, 75 let, zasebnica, Dunajska c. 14; Ožina Jožefa, 81 let, kuhar-ica, Vidovdanska c. 9; Kabaj Vladimir, 59 let, preglednik trč. urada v p., Lavričeva ulica št. 15.

V ljubljanski bolnici so umrli:

Novak Jože, 54 let, mestni uslužbenc. Res-ljeva c. 30; Pavšič Ivana, roj. Učak, 61 let, zasebnica, Emonska c. 4; Jurman Silvester, 28 let, strojni ključavničar, Celovška c. 23; Rojko Marija, 9 let, hči žel. delavca, Vodo-vodna c. 26; Krvinja Peter, 13 let, sin cestarja, Smrečje 34, okraj Sv. Jošt, Ljubljana okolica; Sotič Vladimir, 20 let, sin posestnika, Kozina št. 8, Pola; Novak Angela, 45 let, zasebnica, Videm 34. Dobrorepolje.

Nakazilo usnja čevljarjem

V ponedeljek dne 12. junija bo prišel Po-krajinski gospodarski svet v Ljubljani na-kazovati usnje za mesec junij t. l. čev-ljarjem, ki se bavijo s popravili. Čevljarji naj se zgledajo za nakazilo v pisarni Po-krajinskega gospodarskega sveta v sobi št. 10.

Obvestila Slovenskega Rdečega križa

Zahvale. Slovenskemu Rdečemu križu so darovali: Šoferji pri Pokrajinski upravi 150 lir namestu cvetja na grob blagopo-kojnega g. Plantana Antona; g. Hrovatin Ivan in Anica 300 lir namestu cvetja na grob blagopokojnega g. Vinka Petrovskega; g. Ivanka Dolar 250 lir namestu venca na grob blagopokojne g. Ivane Mathian; v isti namen trdnja Kalnus & Ogorelec 300 lir in rodbina Mulaček 200 lir. Prisrčna hvala!

Pozivi. V poizvedovalnem oddelku, Ma-rijin trg 5, naj se pri referentu III zgle-sita Simčič Rozalija in Cibic Ivan.

OPOZORILO!

Vsi v Ljubljanski pokrajini bivaajoči mla-deniki letnikov 1923, 1924 in 1925, ki še ni-so prejeli poziva k pregledu in nastopu obvezne delovne službe, in oni, ki so v po-zivu določeni datum pregleda iz kakršne-gakoli razloga zamudili, se morajo brezpo-govno javiti komisiji v petek 16. junija t. l. ob 8. zjutraj v Ljubljani na Stadiomu na Vodovodni cesti.

Mladeniki, ki bodo spoznani za sposobne, bodo takoj po pregledu odpravljeni na od-rejeno mesto, zato naj vzamejo s seboj de-lovno obleko, dvojno perilo, enodnevno hrano in potrebščine za jed in osebno sna-go.

Oni mladeniki, ki prebivajo izven Ljub-ljanskega bloka, naj se takoj zgledajo pri svojih županstvih, da jih pravočasno od-pravijo k pregledu v Ljubljano.

Kdor bo od pregleda izostal, bo v smislu obstoječih določil najstrožje kaznovan.

Pokrajinska uprava v Ljubljani (vojaški urad)

DRŽAVNO GLEDALIŠČE

DRAMA

Ponedeljek, 12. junija: Zaprt. Naslednja premiera v Drami bo Eugè-ne Scribova vesela igra v petih dejanjih »Kozarec vode« ali »Vzrok in učinek«. Delo je prevedel Janko Moder. Igrali bo-do: Vl. Skrbinec, Nakrst, Verdonik, Raz-tercen, Košta, Nablocka, M. Danilova, V. Juvanova, Pugnjeva ter: Korošec, Bitenc, Brezigar, Dolinar, Tomazič, Benedičič, Svetelova, Mazovčeva, Leon Tina in J. Bol-tarjeva. Režija je v rokah prof. Šesta.

OPERA

Ponedeljek, 12. junija ob 18.30: Glasbena akademija drž. učiteljske šole. Slovenska akademija drž. učiteljske šole. Učiteljska šola v Ljubljani priredi v po-nedeljek, 12. t. m. ob pol 7. uri večer v opernem gledališču akademijo, na kateri bo nastopil solski orkester, ki bo izvajal dela Mozarta, Griega, Bravničarja in Mi-helišča. Pri nastopu orkestra bo sodelo-val tudi solski vokalni nonet. Najmanjši pevci na zavodu iz otroškega vrta bodo pod vodstvom gđ. Vencajevic izvedli svoj pevski prizorček. Mladinski zbor vadnice bo pel poleg narodnih najnovjše Mihe-ličeve mladinske pesni. Solisti dediški in mešani zbor pa bo izvajal pesmi Adamiča, Dolinarja, Mirka, Premra in Tomca ter narodne v priredbi za dediški in mešani zbor. Posamezne nastope bodo vodili pro-fesorji: Mihelič, Repovš, Stanič. Cene vstopnicam so nizke, dobijo se pri dnevni blagajni v opernem gledališču. Cisti pre-bitek je namenjen v podporo letošnjim maturantom.

Filmski tednik

Nemške matere obiščejo svoje malčke na deželi, kjer so varni pred letalskimi napadi. Na materinski dan so bile odlikovane matere z največjim številom otrok. Gospa prof. Möl-lerjeva si je ustvarila ime na polju hidrogra-fije; vidimo jo pri delu v laboratoriju. Telo-vadba na orodju in proste vaje posameznikov. Boks: Nemec Eder proti Nizozemcu de Jongu. V pokrajini, ogroženih zaradi letalskih napadov, dobi prebivalstvo posebno dodatno hrano. Nemci ranjeni ujetniki se vračajo iz Amerike. Iz uplenjenega ameriškega letalstva izvirajo po-snetki, ki kažejo napad japonskih bombnikov na ameriške prevozne ladje, ki so pripeljele čete na Novo Gvinejo. Filmski reporter je ob-iskal majorja Rudla, ki je poletel že 2000krat nad sovražnika in ga »intervjuval« na filmski način. Naslednji posnetki kažejo boje v Ita-liji in lov na sovražne podmornice v Sredo-zemskem morju.

Kino Moste

predvaja v tekočem tednu do četrta nap-et kriminalni film »Sanders živi nevar-nost, ki prikazuje delo in napore pisatelja napetih kriminalnih romanov za razkrin-kanje zločina. Film je poln zabavnih do-mislekov in bo nudil obilo zabave gledal-cem.

Od četrta dalje pa bo isti kino predva-jal veliko Ufino delo iz revijskega in va-rietejskega sveta, nadvse zabavni film »Kora Terry« z očarujočo Mariko Rötk v glavni vlogi. Prekrasno petje operetnih arij, lepi plesi, ogrski čaršadi in slike iz eksotičnega orientalskega življenja, vse to so odlike filma, ki ga bo kino Moste nudil svojim obiskovalcem.

Oddajniška skupina Jadransko Primorje RADIO LJUBLJANA

PONEDELJEK, 12. JUNJA
7.00—7.10 Poročila v nemščini 7.10 do 9.00 Jutranji pozdrav, vmes od 7.30—7.40 poročila v slovensčini 9.00—9.10 Poročila v nemščini 9.10—9.20 Koračnica, napoved sporeda (nemško in slovensko) 12.00 do 12.30 Opoldanski koncert 12.30—12.45 Po-ročila v nemščini in slovensčini 12.45—14.00 Mali orkester vodi A. Dermelj 14.00—14.10 Poročila v nemščini 14.10—15.00 Vsakemu nekaj 17.00—17.15 Poročila v nemščini in slovensčini 17.15—18.00 Pisano polje — daj židane volje! 18.45—19.00 Segave besede — Andoljški Janez: Vol

Boj za Evropo se je pričel

V torek 6. junija so Angloameričani izvršili na povelje Moskve prvi napad na severno francosko obalo — Kljub silni premoči na morju in v zraku jim ni uspelo, da bi presenetili nemško obrambo, ki izkrcane oddelke drugega za drugim uničuje

Berlin, 6. junija. Ze dolgo pričakovani napad Britancev in Severoameričanov na severno francosko obalo se je v pretekli noči pričel. Nekaj minut po polnoči je spustilo sovražnik ob istočasnem letalskem in bombnem napadu na področju selinskega zaliva močne oddelke padalcev na zemljo. Kmalu za tem so se, zaščiteni z enotami težkih in lahkih vojniških ladij, približali sovražni krkvalni čolni drugi odsek obale. Obramba se nikjer ni pustila presenetiti. Sprejela je boj takoj z vso odločnostjo. Padalski oddelki so bili delno zajeti pri odskoku in sovražne ladje so bile že na visokem morju sprejete z uničujočim ognjem. Stevilni oddelki padalcev so bili uničeni ali ujeti, druge pa so raztrgale eksplozivne mine. Kljub neprestanim letalskim napadom in hudemu obstreljevanju z ladijskim topništvom so tovariši atlantskega brenikarja takoj posegli v boj. Dosegli so zadetke na ladjah in na izkrcavalnih čolnih, ki so se zaščitili z umetno meglo. Borba za invazijskimi četami je v polnem teku.

S tem kratkim, lapidarnim poročilom je nemško vrhovno poveljništvo objavilo pritek, da je dolgo pričakovane odločilne spopade, ki naj po vsej priliki prinese končno odločitev v borbi za Evropo. Tako se je naposled tudi na zapadu Evrope dvignila zavesa in pričelo se je razvijati zadnje, brez dvoma pa najusodnejše dejanje v tej vojni.

Ves svet si je na jasnem, da so se Angličani in Američani le s težkim srcem odločili za ta tvegani podvig, zavedajoč se, da se je zanje vojna še le sedaj prav za prav pričela. Odločili pa so se za to, da se le potem, ko so uvideli, da jim ne preostaja nobena druga izbira več. Invazija se je pričela na izrečno povelje Stalina, ki ni hotel več dopuščati, da bi ostale krone živne združenih narodov še nadalje razdeljene docela enostransko.

Plutokrati zavezniški boljševizma bi se bili temu nevarnemu koraku kaj radi izognili. Vsa njihova stremiljenja so bila od vsega početka usmerjena na to, da žrtvujejo čim manj lastne krvi in prepuščajo drugim, da se njih izkrcave. Toda evropski narodi so že davno izpregledali igro lažne plutokratsko-židovske demokracije in tako so morali Angličani in Američani naposled iti čim po kostanj v Jerzavico.

Prilike odločilnega spopada na zapadu je vsa Evropa brez razlike sprejela kot veliko olajšanje. S tem je končno storjen konec neznozi napetosti in negotovosti, ki je tlačila vse evropske narode, ki so jih plutokrati zavezniški boljševikov skušali zlomiti z najbrutalnejšimi represalijami, živčno vojno in terorističnimi letalskimi napadi, še vedno upajoč, da bo na ta način prišlo do zloma in da si bodo prihranili invazijo. Toda delali so račun brez krčmarja.

Ze sam početni razvoji borbe na francoski obali zgovorno kaže, da je bilo za njihovo sprejem vse pripravljenost, da se napadalcem dostop na evropska tla kar najbolj otežijo. Izkazalo pa se je tudi, da je nemško vojni vodstvo v svoji delekovitosti le davno ukenilo vse, kar je smatralo za primerno in potrebno, da se Evropa tudi s te strani zaščiti. Prejeto glavnega težišča na zapad, ki ga je izvedlo nemško vrhovno poveljništvo, že pred dobrim letom, se je sedaj v polnem obsegu uveljavljalo. Nepopolni dogodki na vzhodni fronti v zadnjem letu in počasno odmakanje v Italiji se še le sedaj kažejo v pravi luči in pričajo, kako premišljeno je nemško vrhovno poveljništvo stediilo z ljudmi in materialom, da lahko sedaj, ko je napočil odločilni trenutek, z vsem poudarkom poseže v usodni razvoj borbe za Evropo.

Tudi mi Slovenci se moramo zavedati, da bo veliki spopad, ki se je pričel na zapadu, odločil tudi o naši usodi. Nikogar ni med nami, ki bi hotel zmanjševati ali zanikati resnost položaja. Vemo pa tudi, da je odpora sila, s katero razpolagajo združeni evropski narodi pod vodstvom velikega nemškega Rajha tako v vojaškem, kakor v moralnem pogledu dovoljna, da prestane tudi to veliko, a zadnje preizkušnjo. V nešteti bojih preizkušeni nemiški vojniki in njih ob strani negovni zavezniški tovariši, ki nosijo vso težino usodne borbe, se dobro zavedajo, za kaj gre in bodo za to tudi v polni meri storili svojo dolžnost. Za njih pa stoji vsa Evropa brez razlike, ki bo poskrbela, da dobe vse, kar jim je potrebno, da odločijo borbo na korist Evrope in tako zagotovijo vsem evropskim narodom srečno in mirno bodočnost.

Zakaj se je pričelo v Normandiji?

Nobena tajnost ni bila, da je zapadna evropska obala baš na odseku v Normandiji najbolj utrjena. Zato se je marsikdo začudil, zakaj se je pričela invazija ravno na tem odseku, ko bi bilo pričakovati naskok na evropsko trdnjavo vse prej drugod. Potek dogodkov pa kaže, da nemško vrhovno poveljništvo ni bilo tega mnenja in je že po zbiranju sovražnih sil v južni Angliji sklepalo na to, da bo sledil napad nekje zapadno od Calaisa. Vsa dva pa so razpršili številni letalski napadi na železnice, mostove in ceste v zadnjih dneh pred početkom invazije. Pa tudi sovražnik ni bil nepoučen o podrobnostih obrambnih naprav, da so jih morale njihove posadke zapustiti.

Da pa so Angloameričani kljub vsemu izbrali baš Normandijo za pričetek invazijskih operacij, zato so bile merodajne razne druge okoliščine. V južni Angliji so najugodnejše in najtežavnejše luke, ki omogočajo vkrcavanje velikih števil čet in prebriščin. Trikot Pointotek Wight — Portsmouth s svojimi zaščitenimi zalivi omogočajo veliko koncentracijo ladij, kar je največjega pomena za hitro vkrcanje velikih oddelkov. Oddaljenost od tu do francoske invazijske obale znaša okrog 100 km. do 150 km. to je daljava, ki jo lahko moderne ladje brez težave prevale tudi v sedanjih kratkih nočeh. Tako lahko dose-

ljiva daljava je ugodna tudi za poznejši dovoz ojačen in potreben ter za odvoz ranjenec.

Tudi uporaba letalstva je soodločala pri izbiri invazijskega področja. Za težka bojna letala sicer dandanes daljavo ne igra več posebne vloge. Kljub temu pa je važno tudi to, ker lahko letala na krajše proge vzamejo seboj večji tovor bomb. Čim krajša je proga, temvečkrat jo lahko prevale. Na ta način se učinkovitost uporabljenega letalstva podvoji in potroji. Še bolj merodajna pa je bila pri vsem tem lovska zaščita. Majhna razdaljenost angleške obale od Normandije omogoča upo-

rabo lovskih letal vseh vrst brez razlike na njihovo sposobnost za dolge proge.

Vse to je napotilo invazijske poveljnike, da so se kljub vsem nevarnostim, ki jih predstavljajo za napadalec močne utrdbe ob normandjski obali, odločili, da izvedejo prvi udar na tem področju. Kljub vsem ogromnim žrtvam na ljudih, materialu in ladjstvu pa je dosedaj doseženi uspeh tako mahanosten da dopušča pač kaj malo upanja, da bi tvegani podvig uspel. Znova pa se tudi v tem kaže dalekovidnost nemškega vojnega vodstva, ki je pripravo invazijem takšen sprejem, kakršnega prav gotovo niso pričakovali.

Invazija na povelje Moskve

Berlin, 10. jun. Berlinski tisk se bavi v četrtek zjutraj s predgovodno sovražnikovega napada na celino. »Völkischer Beobachter« opozarja, da so hoteli Anglo-Američani čimbolj zavleči in odložiti pričetek invazije, ki jo je Stalin zahteval in tudi časovno določil. »Danes je že zgodovinsko dejstvo, da se so v Londonu in v Washingtonu čim daleč izogibali invaziji, ker so vedeli, da predstavljajo za obe deželi največji riziko: za majajoci se imperij grozno preizkuša, za Roosevelt pa pustolovščino, katere posledice se je v letošnjem letu volitev posebno bal. Ako pa je v Churchillom v Teheranu kljub temu pristal na invazijo ter celo

dal določiti njen termin, potem se je vse to zgodilo enostavno na prikliti Stalina, ki nima le interesa, da bi se potek vojne skrajšal, temveč si želi, da bi tudi Anglija in Amerika čim več tvegali. List opozarja, da bo do tega prišlo podobno kakor v Severni Afriki in južni Italiji, kjer je boljševizem sledil angleškim in ameriškim napadalcem, po moskovskem načrtu tudi povsod tam, kjer bi v bodoče uspel kak vodor na evropsko celino. »Völkischer Beobachter« zaključuje: »Ni bil Bog tisti, ki je izbral Britance in Američane za izvedbo tega napada, ki ga kot običajno gostobesedni general Montgomery v pozivu svojim četam ozna-

Zasužnjenje naroda —

glavni cilj komunizma

Tudi OF stremi za uničenjem narodne samobitnosti, gospodarskega blagostanja in socialne pravičnosti, da bi mogla razdvojeni in izkrcavljeni narod zaslužiti komunizmu

V vrsti odlomkov iz knjige »Izdani socializem«, v kateri je bivši nemški komunist Karel Albrecht, ki je 10 let živel v Sovjetski zvezi in se povzpela tam celo do ministrskega položaja, opisal svoja razočaranja v boljševizem, smo že pričakali brezvestne metode, ki se jih poslužuje komunizem v svoji borbi za obvladanje sveta. Danes objavljamo nadaljnjo poglavje, ki jasno priča, kam vodijo niti komunizma in kakšnem cilju služijo tudi početje komunistov tudi pri nas. Kar koli se dogaja pod vodstvom komunistov, pa najsi se skriva za kateri koli plašč, skuži le enemu samemu cilju — uničenju na-rodne samobitnosti, gospodarske samostojnosti in socialne pravičnosti, da bi mogli tako razdvojeni in izkrcavljeni narod p odjarmiti.

Moj odpoklic z inšpekcijskega potovanja po Urulu, ki je bil posledica mojih odkritij in stvarnih poročil o katastrofalnem položaju na tem najvažnejšem gozdarskem in industrijskem področju Sovjetske zveze, je pomenil obenem tudi konec molega osem in pol letnega udeleževanja v sovjetskem gozdarstvu, udeleževanja, ki je bilo zame osebno tako uspešno in ki me je privedlo v vrhovno vodstvo te posebno važne panoge gospodarstva Sovjetske zveze. Usoda, ki me je s tem zadel, nikakor ni bila nenavadna ali nepričakovana. Saj je to običajni konec vseh onih vodilnih funkcionarjev v komunistični stranki, v upravi in v gospodarstvu Sovjetske zveze, ki so stremeli za tem, da bi izvršili zares pravilno strokovno in plodno delo. Kajti oba nosila vrhovne oblasti v Sovjetski zvezi, Politbiro in GPU ne polagata niti najmanjše važnosti na pozitivne storitve in na načrtno delo, namenjeno za daljšo dobo. Bodočnost ju sploh ne zanima.

Stalinova parola o »izgraditvi socializma v eni državi« je samo propagandna fraza brez vsake stvarne osnove. Dejansko je on le najzvestejši izvrševalec volje Trockega in gonilna sila »stalne revolucije«, ki izkorišča in ropa prvo »domovino« delovnih ljudi, da bi tako ustvaril pogoje za novo orjaško svetovno vojno, iz katere naj bi se po Leninovi teoriji porodila svetovna revolucija.

Ta ugovor tev nikakor ni trditven na slepo. Ne le zunanja in vojaška politika Stalina, marveč predvsem njegova gospodarska politika daje za to očitljive dokaze. Sam sem se udeležil nešteti zaupnih razgovorov v centralni kontrolni komisiji in pri različnih vodilnih oblasteh Sovjetske zveze, pri katerih se je jedro razgovorov sukalo zgolj okrog ene same odločitve: izgraditev na dolgo dobo ali gospodarski rok za vsako ceno in svrho priprave sredstev — propagandnih in vojaških — za svetovno revolucijo.

Tako so na pr. pri prvem posvetu o prvi petletki za industrializacijo Sovjetske zveze v svetu ljudskih komisarjev številni gospodarstveniki sprožili vprašanje, ali je mogoče, da se izvede tako obsežna in prenapregljena industrializacija ruske agrarne države s pretiravanjem, kakršna so v Kremliju običajna, so opozarjali na to, da bi mogla po končani izgraditvi produktivna storilnost te ogromne industrije kriti potrebe vsega sveta. Posledica tega bi bila poplava vseh svetovnih tržišč s sovjetskimi proizvodi, kar mora neogibno dovesti do silnega padca cen na svetovnih trgih. Kot nadaljnja posledica tega se bo pojavila ogromna brezposelnost v industrijskih središčih in onih kapitalističnih državah, ki ne razpolagajo z lastnimi surovinami, marveč jih morajo po sorazmerno visokih cenah uvažati.

Te pomisleke, ki so sloneli še na starih socialističnih ciljih prijateljske izravnave med narodi je Politbiro takoj zavrnil kot »oportunistično usmerjanje« in označil njihove zagovornike za politične slabije. Vodstvo stranke je opozarjalo na to, da je in ostane neizpremenljivi končni cilj silbenega komunističnega porušnje kapitalističnega svetovnega reda in da se mora ta cilj doseči za vsako ceno. Sovjetska zveza kot avantgarda komunistične svetovne revolucije pa da je na prvem mestu dolžna brezobzirno in v polnem obsegu upo-

rabiti na vseh področjih vsa sredstva, ki so ji na razpolago ter da se ne sme ustrašiti tudi najostrejših gospodarske vojne, da bi čim hitreje dosegla ta končni cilj. Ce bodo široke množice kapitalističnih držav zašle v popolnoma brezposelnost, ji bo prvi zaveznik boljševizma, la-kota, pognal v množicah v objem komunistične stranke.

Pri tej priliki sem stavil za nas inozemske komuniste, odločilno vprašanje, kaj se bo zgodilo, če bi res lakota in beda poglajala nezadovoljno množico kapitalističnih držav v revolucijo in če bo tam zamenjal kapitalistično državno vodstvo komunistični red. Ali bo potem Sovjetska zveza pripravljena izvestne dele svoje na novo ustvarjene veleindustrije ustaviti ter se torej delno vrniti k staremu agrarnemu gospodarstvu, da bi mogla tako prijateljskim sovjetskim državam po svetu, predvsem Nemčiji, dobavljati manjkajoče surovine in ali bo pripravljena odprei sovjetski trg za uvoz industrijskih izdelkov. Ali bo Sovjetska zveza voljna pristati na enotno mednarodno ureditev surovin in tržišč, da bi se moglo gospodarstvo vseh socialističnih držav v polnem obsegu zaposliti in da se delovnim ljudem vseh držav, ko se bodo rešili brezposelnosti, zagotovili zanesljiva življenjska osnova. S silnim trušenjem se je končalo prvo posvetovanje o ukrepih za izvedbo prve petletke.

Meni in mojim prijateljem so z vsem poudarkom pojasnili, da smo v sovjetski službi in da taki »teoretični problemi« niso na mestu. Tudi v bodoče bo vselej elementarna dolžnost vseh »s pomočjo velikih žrtv sovjetskega prebivalstva osvoboditi inozemskih strank in sekcijs Komintern«, da se docela podrede in brezopojno vključijo pod voljo in vodstvo »prve

Iste metode pri nas!

V zvesti poslušnosti Moskve skuša OF tudi pri nas z uničenjem narodnega imetja podvreči slovensko ljudstvo komunizmu

Dokaz za to, da je Osvobodilna fronta protislovensko gibanje in da je njeno delo v skladu za navodili Komintern ne naperje no izključno proti slovenskemu narodu, je predvsem brezobzirno in načrtno uničevanje slovenskega narodnega imetja.

To uničevanje, ki se je leta 1941. začelo z ropi in se je v letih 1942—1943 nadaljevalo s požigi celih vasi in predelov, od 8. septembra 1943 pa s sistematičnim rušenjem vseh večjih, zasebnih in javnih poslopij, šol, občin, sodišč, prosvetnih, sokolskih in gasilskih domov ter uničevanje zemljiških knjig, je samo del načrta OF za izvedbo komunistične socialne revolucije med Slovenci.

Ko je vodstvo OF leta 1942. ter leta 1943 spoznalo, da niti z množičnim ubijanjem nasprotnikov komunizma ne bo moglo slovenskega ljudstva ukloniti k poslušnosti, je sklenilo razmere za socialno revolucijo pripraviti tako, da je »narodno-osvobodilna vojska« začela slovenski narod gospodarsko uničevati. S tem je Osvobodilna fronta hotela slovensko ljudstvo proletariizirati in ga s prisilnim ostranjenjem pripraviti do tega, da bi se podvrglo komunizmu.

To divje, noro in zločinsko uničevanje slovenskega narodnega imetja, ki ga ni

čelo za »pustolovščino«, temveč boljševizem, ki je s hladno preučanostjo pognal v boj svoje britanske in ameriške vazle, da bi z njihovo pomočjo dosegel to, česar ne more s lastno silo.

Stockholm, 9. junija. Reuterjev dopisnik Campbell poroča z anglo-ameriškega predmostja v Franciji: »Naravnost čudež je, da še živim in da še lahko pišem to poročilo. Res se čudim, kako sem mogel preživeti 24 ur na tem predmostju, ki je polno hudih presenečenj. Bombe, granate, krogle in mine, da ne govorim o težkih zasedah, nam vsako uro pripravljajo nešteto grozotnih doživljanj.

Naša dolžnost

Domovina joka v grobovih, joka v dimu in pepelu. Toda iz tega ognja vstaja nov prekaljen slovenski človek, ki je prišel za puško, da očisti svojo zemljo vse mednarodne nesnage in da poleti v novo svetlo bodočnost. On čuje lok in drget svoje ljubljene domovine, poslušajo žalostno tožbo slovenskih mater, ki žalujejo za svojimi otroci, v oči in nos mu udarja duh po dimu iz požganih domov, on sliši prošnje ubogih beguncev in pravi: Ne bomo prej odložili orožja, dokler ne bo očiščen zadnji kotiček naše zemlje vseh rdečih zločincev in njihovih židovskih in plutokratskih zaveznikov.

Slovenci smo majhen narod, vendar narod pošteniakov, narod pridnih in delavnih, narodno zavednih ljudi. Ne moremo steer posegati v razplet svetovno-političnih dogodkov in obračunavanje med narodi. Toda eno je naša velika in sveta dolžnost: na svojem slovenskem ozemlju in iz svojih narodnih vrst moramo iztrebiti sleherni strup, ki ga so vseh mogočih kanalih prilivale v narodno dušo razni komunistični, židovski in plutokratski plačanci. To nalogo moramo Slovenci izvršiti sami, ker je na mesto nas ne bo opraviil nihče drugi!

la, razen če pa tam, koder je hotelo m. straševati domače ljudi in vendar je to delo ves čas, kar obstoja Osvobodilna fronta, dajalo »narodno-osvobodilni vojski« stokrat več opravka, kakor vsi »vojaški« in drugi nastopi.

Na konferenci Komunistične partije Slovenije od 5. do 8. julija 1942 so pravki OF najtežje orisali pravi značaj »narodno-osvobodilne vojske«, ko je član Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije dr. Marjan Dermastja odkrito povedal, da vse izgleda kot roparska banda. To je bilo tedaj, ko so na konferenci razpravljali o tem, ali velja začeti z »razlastitvanje kot važnim delom celotnega komunističnega programa. Razprava je pokazala, da »narodne mase niso bile zrele, da niso razumele pomena razlastitve«. Zato so odsele o razlastitvah molčali, pač pa so v dejanju ropali dalje in sicer po takih načinih in v takem obsegu, da je celo glavno poveljstvo »narodno-osvobodilne vojske« v naredbi št. 4. iz leta 1942, zapisalo, da »naše čete brezvestno zapravljajo narodne dobrine in posebno slabo gospodarijo z živino«. Ta opomin je zapisalo iz skrb, kako se bo pri takem uničevanju preživljala »vojska«, ne pa morda zaradi tega, ker bi ga vodila skrb za ohranitev slovenskega narodnega imetja. Kako neki, ko pa je isto vrhovno poveljstvo celo tedaj, ko je s posebno zapovedjo prepovedalo in omejilo vse vojaške nastope, izrečno naročilo, naj se slovensko narodno imetje uničuje dalje. O tem pričajo pismo, ki ga je 10. julija 1943 v imenu »štaba narodno-osvobodilne vojske« pisal »Janez«, to je Ivan Maček. »Primož«, to je dr. Aleš Baerljur, in v katerem pravi: »Zogibati in onemogočiti moramo trenutno vsak neuspeh. V tem smislu je bila mišljena omejitev akcij zadnjih. Sedaj velja še ista omejitev, edino v primeru požiganja vasi je treba iti v akcijo, jo čim bolj pripraviti in na vsak način izvajati. Taka akcija... bo tudi po končanem smislu imela političen uspeh, omogočilo široko rekrutacijo... V tem je politični uspeh.«

V dokaz, da je to uničevanje slovenskega narodnega imetja po »narodno-osvobodilni vojski« bilo zapovedano in začrtano, ni treba navajati kakih »uradnih« izjav in poročil. Dejstva sama govorijo.

(Po »Črni bukva«.)

Štedite s kurivom!

Čeprav dandanes varčujemo vsi bolj ali manj s kurivom, je vsekakor potrebno opozorilo, kakršnega je naslovil na odjemalce kuriva »Trgovski liste (2. junija), naj vsakdo varčuje, kolikor pač more, z drvmi in premogom. Pisec omenja, kako si prizadeva Pokrajinski gospodarski svet, da bi bila Ljubljana kljub vsem težavam kolikor toliko preskrbljena s kurivom. Tej ustanovi je namreč poverjeno razdeljevanje kuriva.

Pokrajinski gospodarski svet je že nedavno opozoril porabnike kuriva, naj varčujejo čimbolj, ker so zdaj še večje težave s preskrbo. Upoštevati je treba predvsem, da je Ljubljana pokrajina zaradi uničenja domačih premogovnikov po badoljevskih in komunističnih banditih izgubila na mesec po 10.000 ton premoga. Odkar ne obratujejo več premogovniki na Dolenskem, smo odvisni le od uvoza. Premog dobivamo iz Trbovelj. Po meddržavnem sporazumu med nemškimi oblastmi v Berlinu in monopolno upravo za premog, ki je zdaj v Veroni, je bil za Ljubljansko pokrajino določen mesečni obrok 8100 ton premoga. Od tega je bilo določeno za industrijo 6780 ton premoga. Tako bi ostalo za javne zavode, sanatorije, bolnice, 120 gostinskih obratov in 24.800 gospodinjstev 1320 ton. To seveda ni dovolj, saj so lani dali zavodom, ustanovam, gospodinjstvom in zavetiščem po 4700 ton premoga na mesec.

Pokrajinski gospodarski svet je opozarjal pristojne oblasti, da je znašala poraba premoga v Ljubljanski pokrajini na mesec povprečno po 18.000 ton. Razen tega je znašala poraba drv povprečno po 6500 vagonov na leto. Zato pač 8100 ton premoga na mesec ne more kriti vse potreb, zlasti še, ker je onemogočen uvoz drv. Nemške oblasti so v zadnjih štirih mesecih zvišale obrok na 10.000 ton, a to zvišanje ni krilo izpadka, ko po 8. septembru ni prispel iz Trbovelj premog 40 dni.

Pokrajinski gospodarski svet je potem skušal dobiti po 2500 ton velenjskega premoga na mesec. Nemške oblasti so pristale na ta predlog in maja bi premog že prejel, če bi vša sila ne onemogočila dobave. Zaradi tega je potrebno tem večje varčevanje s kurivom, zlasti v poletnem času, da se na ta način omogoči preskrba kuriva za zimo.

Satyrus:

Črnohorzijancem

Ti praviš nam, da ljubiš domovino in da bi zanjo dal srce in dušo in ne boš miren, dokler z bolečino ne boš zaspal pod njeno mrzlo rušo.

A vendar vodo daješ nam za vino, tako da nam groziš z nenadno sušo; in si odprl sred mesta trgovino, ki v njej prodajaš slamo nam za mušo.

Mi radi bili malo manj bi trezni v teh časih, ki za vse tako so grdi, da smejejo tej tvoji se ljubezni.

In tudi mi tako brezsrčno trdi ne bomo, da bi te kot narod jezni obesili na prvi veji v srdi!

Prebavljenost mesa

Profesorja dr. E. Mangold in H. Meyer sta napravila prav zanimive študije, tičeče se prebavljenosti posameznih vrst mesa. V ta namen sta dala živalim požrti luknjičaste škatlice, napolnjene z različnimi vrstami mesa. Po nekaj urah sta škatlice potegnili na drobni veržičah iz želodca in preiskovali, koliko je že napredovala prebava. Na ta način sta dognala, da je najlažje prebavljivo golobje meso, potlej pridejo ribe, svinjina in šele nazadnje govedina. V nasprotju z običajnim naziranjem se je izkazalo, da je na tatarski način pripravljeno sirovo meso težje prebavljivo kakor vsako drugo in da v tem pogledu zaostaja celo za vsakovrstnim posušenim sirovinim mesom. Najlažje se prebavi kuhano meso, vendar se pa z dolgotrajnim kuhanjem prebavljenost spet zmanjšuje.

Vprašanje obnove naših vasi:

Koliko bo treba gradiva in delovnih sil

Že sedaj je treba načrtno urediti pripravo potrebnega gradbenega gradiva in organizacijo delovnih sil, da bi mogli takoj pričeti z obnovitvenimi deli kmečkih domov

Vprašanje obnove naših naselij so načeli najprej v »Kmetovalcu«, niso ga pa prezrli tudi v »Kmetijskih novicah«. To je pač življenjsko vprašanje naše vasi v Ljubljanski pokrajini, kajti obnoviti bi bilo nešteto slovenskih domov ter omogočiti redno kmetovanje; od tega je odvisen obstoj številnih kmečkih družin. V »Kmetijskih novicah« razpravlja Filip Uratnik, znani socialni delavec, novsem stvarno na podlagi številnih obiskov velikih težavah, ki jih bo treba premagati pri obnovi naselij.

Koliko hiš bo treba sezidati?

Predvsem moramo vedeti, kakšen je obseg škode, to se pravi, kakšno obnovitveno delo nas čaka. V Ljubljanski pokrajini bo treba sezidati mnogo hiš na novo, kar okoli 4000 kmečkih hiš in 6000 gospodarskih poslopij v približno 100 naseljih. Pri tem moramo upoštevati, da so ta naselja razkropljena po večini po strnjem hribovitem ozemlju, ki se razprostira od Iga do Metlike. Vendar smemo računati, da bi bilo mogoče mnogo poslopij obnoviti zgolj s popravili; kljub temu škoda ne bo mnogo manjša, vsaj ne do konca vojne.

Ogromne količine gradiva

Za to veliko obnovitveno delo bodo potrebne ogromne količine gradiva. Pisec se ožira na strokovno literaturo, da končno pride do zalključka, koliko gradiva bo treba. Računal je na podlagi nekaterih podatkov, ki bi po njem kmečka hiša obsegala 125 m² zazidane plošče, odnosno 940 prostorninskih metrov. Če bi sezidali 4000 takih velikih kmečkih hiš, bi bilo treba skupaj 23.100 desettisinskih metrov raznega gradiva, in sicer: kamna lomljenca 30.000 (vagonov), gramozca, peska, mivke 120.000, živega apna 4000, cementa 9200 vagonov, zidakov 136 milijonov kosov, strešnikov 16 milijonov kosov, stavnega, obdelanega (tesanega in žaganega) lesa 8900 vagonov in drugega gradiva 5000 vagonov. To je gradivo samo za hiše. Za gospodarska poslopja količine gradiva še niso izračunane. Pisec sodi, da bi bilo treba za nje približno toliko gradiva kakor za hiše. Potrebnovali bi torej okoli 426.200 vagonov gradiva za obnovo.

Prevoz in dobava gradiva

Ni tako preprosto vprašanje, kako bi naj navezili toliko gradiva na stavbišča. Vedeti moramo, da je bilo v Ljubljanski pokrajini pred vojno okoli 15.000 konj, ki so mogli opraviti na leto največ okoli pol milijona dni (dvojneprežno). Zato bo treba dobavo gradiva urediti tako, da bo čim manj prevozov, to se pravi, uporabiti bo treba gradivo porušeni poslopji, kamen in živo apno pa lomiti čim bliže stavbišč. Nastane pa še vprašanje, kje bomo dobili toliko gradiva. Pisec pravi, da so načrti, ki dolocajo obnovo v daljši dobi, nestvarni, kajti kmetje morajo dobiti svoje domove že v prvem letu, kajti brez hiše in gospodarskega poslopja ni mogoče kmetovati. S tem pa seveda ni rečeno, da morajo biti vsa dela povsem končana že v prvem letu. Upoštevati je treba predvsem, da bo po vojni zelo primanjlovo delovnih sil; zato moramo misliti že zdaj, kje bi naj prejeli gradivo, kamen za apno in lomljenec za zidanje iz načrtno razporejenih novih kamnolomov z uporabo vseh tehničnih sredstev. Za dobavo apna bi bilo mogoče v kratkem času urediti preproste apnenice ob stavbiščih. Preskrba apna bi bila torej še najlažje urejena.

Pozabljeni profesor

Pred leti je bil na ljubljanski realni neki profesor risanja. Pri njegovi uri risanja ni smel risati nikdar noben klobuk na obešalniki na zidu. Pa pride nekega dne v šolo in obesi svoj klobuk na steno. Ko gre kmalu potem po razredu, zapazi svoj klobuk na zidu. Pa se razsrdi in zakriči: »Kaj vam nisem že večkrat rekel, da ne trpim, da bi visel med mojo uro klobuk na zidu! Zanimkež, ki ga je obesil gor, naj ga takoj odstrani!«

Toda klobuk je ostal na obešalniki.

To ga je še bolj razsrdilo in zakričal je: »Če ne vzamete klobuka dol, ga vržem skozi okno!«

Dijaki so se muzali in bi se radi smejali, pa se niso upali. To je bilo razjarjenemu profesorju že odvračalo. Šel je k zidu in vrnil klobuk skozi okno. Ko pa mine ura in hoče domov, išče klobuk in ga ne najde. Začel je kričati: »Kje je moj klobuk? Kdo ga je vzel?«

Pa se je eden dijakov ostrčil in rekel: »Gospod profesor, skozi okno ste ga vrgli!«

»Prva bojna črta«

ali Savojska »prima linea«

(Zgodbica iz »viteških časov na Dolenjskem)

Z »lašpasarjem« sem jo mahal na jutranji vlak proti Dolenjski, da se za dan ali dva umaknem z žicami in tedaj tudi drugače hudo omamjeni Ljubljani. Blizu kolodvoza srečam skupino ljudi, ki živahno razpravljajo o junaskih podvigih neprekosljivih »partizanskih« vojnih truh. Tudi znanca srečam.

»Kam pa?« me vpraša.

»Na Dolenjsko.«

Pomilovalno se mi nasmehne. »Kar obrni se. Dva velika mostova sta šla v zrak. Naši so jih. Hude borbe so. Saj vidiš, da leze vse domov!«

Kljub vsemu sem nadaljeval pot. V uradu sem bil namreč že dvignil denar za potne stroške in od tega mi je polovico že zaslegla žena za gospodinjstvo. So pač časi taki in tudi možki moramo prispevati v skupno blaginjo.

Potj nazaj ni! Kako naj se vrnem v pisarno z okrnjeno listino, ne da bi kaj opravil. Že vem! Napravim izlet v Trebnje, tam »občičim« in z izgovorom na »višjo silo« predložim tudi višji stroškovnik. Rečeno, storjeno!

Vlak ni bil prazen, kakor bi kdo pričakoval. Peljalo se je več nevarnih Tomažev in nekaj optimistov, ki so računali, da se da tudi do Trebnjega najti kaj užitega za podkrepitev črne trgovine. V taki družbi sem se drzno

Cement, opeka, les

Večje težave bodo z dobavo cementa in opeke. Cementarna Trboveljske Premogovkopne družbe je izdelala na leto (l. 1936) 6000 desettisinskih vagonov cementa, medtem ko je izračunano, da bi ga bilo treba samo za hiše 9200 vagonov. Načrte za obnovitvena dela bi pa bilo mogoče spreminjati, da bi bila poraba cementa znatno manjša. Najtežje bo rešiti vprašanje dobave opeke. Na ozemlju Ljubljanske pokrajine so opekarne izdelale pred vojno na leto 17 milijonov kosov zidakov in 5 milijonov kosov strešnikov. Zmogljivost naših opekarj je torej mnogo manjša kakor bi bile potrebe za obnovo. Zato bo najbrž treba misliti na zidanje brez opeke, na pr. na »nabijanje« zidov iz ilovice, kakor delajo kočarje na Stajerskem. Zasilno sezidane hiše, odnosno začasne zidove bi lahko pozneje postopno izmenjali z opeko. (Mimogrede naj omenimo, da nabite hiše iz ilovice prav nič ne zaostajajo niti po trdnosti in drugih lastnostih — toploti, obliki sten, varnosti pred ognjem itd. — za opečniti, le temelji morajo imeti zidan na suhih tleh).

Za obnovo bodo potrebne tudi velike količine lesa. Razen 200.000 ton ali 400.000 prostorninskih metrov tesanega in žaganega lesa bo treba tudi mnogo drv za apnenice. Naša lesna proizvodnja bo mogla ustrezati vsem potrebam, saj moramo vedeti, da so žage pri nas na leto (l. 1937) predelale 54.700 plm lesa, v času največje konjunktore pa znatno več; polna zmogljivost naših žag znaša 2 milijona plm. Vendar bodo z dobavo lesa, Poprej smo

namreč izvažali mnogo lesa in po vojni bodo izvozna tržišča še posebno pritiskala na naše izvoznike, da bi dali čim več. Zaradi tega se bo les seveda silno podražil in bi ga bilo težko dobiti za obnovo, če bi ne predpisali, da bi moral sleherni gozdnik posestnik oddati za obnovitvena dela 2% zaloge tehničnega lesa po predpisani ceni.

Koliko delavcev bi potrebovali

Stavbni strokovnjak je odgovoril na vprašanje koliko delavcev bi bilo treba, da bi sezidali v enem letu 4000 hiš: Za neposredna stavbna dela bi bilo treba 11 tisoč 52 delavcev, in sicer 380 polirjev, 2600 zidarjev, 5000 pomožnih stavbnih delavcev, 1640 tesarjev, 128 krovarjev, 360 mizarjev, 92 steklarjev, 480 pleskarjev in slikarjev, 76 kleparjev in 286 pečarjev. Koliko delavcev bi bilo treba za zidanje gospodarskih poslopij, še ni ugotovljeno. Če preračunamo število delavstva za pripravo gradiva, bi bilo 50.000 delavcev komaj dovolj za nalogo obnove. Na ozemlju sedanje Ljubljanske pokrajine je bilo pred vojno zaposlenih v obrti in industriji le 32.000 delavcev. Sprevidimo torej, da bo po vojni silno primanjlovalo delavcev, zlasti obrtnih pomočnikov. Najbolj bo primanjlovalo zidarjev.

Te ugotovitve nas opozarjajo, da bo obnove naših naselij silno težavna naloga. Zato je prav, da o vprašanju obnove razpravljajo strokovnjaki že zdaj z vso resnostjo. (Po razpravi Fil. Uratnika v »Kmetijskih novicah«)

Kaj hoče Narodna straža na Primorskem?

Kakor demobranci na Dolenjskem, tako izdajajo tudi prostovoljci Slovenske narodne varnostne straže na Primorskem v Trstu svoje, zaenkrat samo hektografično, glasilo pod naslovom »Straža ob Jadranu«. Doslej je izšlo več števil, ki objavljajo načelne članke, poročila in kratke vesti o dogodkih doma in po svetu. V 6. številu objavlja »Straža ob Jadranu« uvodni članek pod naslovom »Življenje hočemo!«, v katerem razglablja o ciljih in nalogah Slovenske narodne straže na primorskem ter piše:

Kaj hoče narodna straža na Primorskem? Nič več in nič manj kot to, da bi vsepovsod bil mir in red. Saj le takrat bo mogel stopiti kmet za svojim plugom in vinogradnik okopavati in obrezovati svoj vinograd, saj le v miru se bo mogel rokodelec posvetiti svojemu poklicu, le v urejenih razmerah bo mogel učitelj učiti v šoli ter posredovati mladini, temu upanju vsega naroda, vero, znanost, le v miru bo mogel duhovnik na prižiki oznanjati božjo besedo. Mir je vir in osnova vsega napredka mir daje blaginjo in srečo posamezniku in družbi.

Prav zato so naši moji in fantje prišli za orožje, prav za to so se ustanovile Slovenske narodne varnostne straže, da bi čuvali domove, da bi branili svojo zemljo, svoje občije, skratka vse, kar je človeku najsvetjega in najdražjega. Ta pot je danes edina prava in v resnici vsem koristna, ko brani narod pred uničenjem in zatiranjem in mu čuva osebno svobodo, prepričanje ter mu jamči imetje, posest in svobodo dela. Ne nas razum, ampak tudi naše srce nas uči to pot, saj narod naš umreti neče.

Ob najboljši bratki uri svoje zgodovine je pokazal naš narod vse, kar je premogel. Ko

je šlo za biti ali nebiti, je naš narod to tudi razumel ter je zaklical v svet: Ne smrti, življenje hočemo! Ta edina misel nas je zagrabila v usodnem trenutku. Zato so slovenske narodne straže dragoceno orodje v boju slovenskega človeka za obstoj. Slovenske narodne straže so sad mnogega trpljenja in žrtve, ki jih je slovenska narodna skupnost dala v tem strašotnem boju s komunizmom! So kakor krvava solza, ki je kanila s sirotega slovenskega obraza in se na tleh strdila in razstala v skalo, ob kateri si komunizem ne bo skrhil samo svojih zob, ampak se bo ob njej tudi razbil in v nič. Smo kakor gora v viharju, ki se ne premakne ter zre mirno vse, kar se ob njej dogaja. Slovenske narodne straže bodo povedle Slovence v prihodnost, ki ne bo več tako žalostna in grenka, temveč vsa svetla, polna življenja. Vsi, kdor se danes čuti pravega Slovenca, je povabljen da se Slovenskim narodnim stražam pridruži, da bo pomagal z orožjem v roki v tem boju za pravo svobodo slovenske domovine. Prav tako pa je tudi vsak pravi Slovenec poklican, da v tem boju z besedo in dejanjem pomaga, da bodo Slovenske narodne straže vključene v enoten sklep slovenskega naroda, ki hoče v novo življenje k polni in pravi svobodi, redu in miru.

Knjižne novosti:

„Velikan Nenasit“

Belokrajinske pripovedke. Založba Murenček, založba Jože Žužek. Natisnila Zadruga »Kamaj« v Ljubljani. Opoj belokrajinske zemlje in prirode prepaja pravkar izšlo mladinsko knjigo. Ob njej vstaja pred nami belokrajinska zemlja v vseh svojih značilnostih in prelestih. Obujajo spomine na ta svet, ki je poln folklorne bogastva. Pisatelj Lojze Zupanc omenja v svojem uvodu odlične može, ki so si stekli zasluge pri zbiranju in vkečevanju belokrajinskih dragocenosti. Potem ko omenja I. Trdinu in O. Zupančiča, navaja še Ivana Sasija, kanonika J. Barleta, dr. Nika Zupančiča, Emila Adamiča, Franca Marolta, Boža Račiča in akad. slik. Maksima Gasparija. Pozabil je na M. Tomca in tudi nase, saj je pisatelj pričel kot učitelj v Strekljancu zbirati dragocene pripovedke iz belokrajinskega bogatega ustnega izročila. Tako so nastale njegove »Belokrajinske pripovedke«. »Bili so trije velikanji«. »Dedek poveje in v švirel povodnega moža«. Sedaj na se jim je priključila nova zbirka, naslovnio povzeta po pripovedki o Velikanu Nenasitu. Sledi ji 45 drugih pripovedek,

ki jih je Lojze Zupanc povezal s spretno pisateljsko roko v živahno celoto, ki ji je vtisnjen predvsem pečat vredine in šegavosti, ki tako značilno očrtujeta značaj belokrajinskega ljudstva. Posebna odlika knjige je nadalje sodelovanje znanih slovenskih likovnih umetnikov (M. Gaspari, M. Kraljeva, S. Kumar, G. Birola, M. Šubič, S. Santelj, J. Beranek, F. Gorše, F. Kralj, O. Gaspari, R. Debenjak, T. Gorjup, R. Slapnik, E. Pščanec, F. Podrekar, M. Lebez, V. Lamut, B. Remeč, T. Kos, C. Abram, N. Omersa, M. Maleš, F. Godec in Ksenija Prunkova), ki so s svojimi vsakim ilustracijskim sodelovanjem povzdignili umetnostno knjižno stopnjo L. Zupancove belokrajinske pripovedke. Slovensko mladinsko slovo je spet bogatejše za lepo, okusno opremljeno, vsebinsko slikovito knjižno delo. Lojze Zupanc se je spet spomnil naše mladine in ji poklonil odlični knjižni dar, ki bo razveseljeval in bodril mlada srca Razvedrila se bodo in razvilela ob »Velikanu Nenasitu«, »Vražji Viniki«, »Sepavem vragu«, »Vražjem repu«, itd. Lojze Zupanc raste v

Umetnik, umetnost in meščan

Kratek obisk v suojerstnem ateljeju in razgovor s slikarjem Milošem Šušteršičem

Rad gledam lepe umetniške podobe, toda upodabljalce se načelno izogibljem. Imam posebno spoštovanje pred ljudmi te vrste. Ne samo zato, ker človeka tako predrizljivo gledajo, kakor da bi hoteli prodreti v najbolj skrite kotičke njegovega bivanja, tudi sicer so časih kot živ, očiteč: Denar imaš za vse nogoče reči. Desetisoči se ti ne smilijo, če gre za nekaj desetlin... nu da, saj se razumemo, za podobo resnične vrednosti pa ga nimam... Torej, za resnično kulturno vrednost nimam smisla!... In iz slikarjevih oči razločno berem obžalovalno in obsojno. Take stvari pa človeku, tudi če ni domišljav, niso kdo ve kako prijetne.

Miloš Šušteršič: Dolenjski motiv

Oni dan pa sem s svojo prijateljico, ki je ljubitelja lepe umetnosti, stal v prehodu nebotičnika pred Kosovim umetniškim salonom. Ogledovala sva Šušteršičeve podobe z Dolenjske. Nehote sem se spomnil svojih izletov na deželo pred leti. Priznati moram, da so mi bile prav všeč. Še bolj pa nji. Kar dopovedati mi ni mogla, kako ji ugajajo. Bila je vznemirjena in očarana, da sem na tistem klet slikarja in njegovo razstavo. Žal pa ni ostalo samo pri tem. (Vrag vedi, kakšna coprnja je v slikah!) »Kupila bova eno«, je rekla. — »Prava« sem pristal, skor izbert. Izbrala je in nato sva vstopila. A kaj, ko je bila zožena slika že prodana. Pa druga in tretja tudi. Rad bi bil svoji spremljevalki ustregel, zato sem vprašal, kje umetnik stanuje. V hiši, kjer je Oberšerova galerija, v prvem nadstropju, je bil odgovor.

In tako sva se znašla pod večer v mračnem hodniku, kjer naj bi bil slikarjev atelje... V duhu sem bil sestavljal še pravcati govor, saj veste... Glasova, isceva, kje bi bilo kaj o ateljeju napisanega... Nič. Pač! »Salon de mode? Aha, francoska umetnost, se mi je zasukalo. Potrkam, vstopim in že se znajdem v ateljeju, polnem mladih gospodičen... Modelke, ali kaj? Oh, ti slikarji! — Kar neprijetno mi je bilo. Elegantna, vitka dama pa me že vprašuje, kaj želim. V zadregi sem povedal, da bi rad gospoda umetnika, če ne motim seveda...

»Vsi a-vise, se je glasil odgovor, kakor sem se ojašano opotil in odšel. Preden sem potrkal, sem na pravih vratih še bral: »Tukaj stanuje: Glazla... učiteljica, Miloš... slikar, »stroci... eden, dva, tri...« O! Za današnje čase kar dovolj! Potrkam. Odloden »napreje« mi dovoli vstop.

Priznati moram, da sem obstal na pragu kakor vkopan in spel nisem vedel, ali sem prišel prav ali ne. Velika, podolgovata soba, v nji vse preprosto, skoraj preveč revno. Za majhno mizo je sedela mlada, lepa žena, sklonjena nad kupom zvezkov, sredi sobe sta stala dva dečka, vsak z letalskim modelom v roki, iz velike kočarje pa se je oglašalo še eno bitje. In nazadnje pri štedilniku mlad človek — v miaku podoben navijalnemu, zaspanemu fantu — s paleto in čopičem v roki — ne, ali sem prav videl?... S kuhinjo je krepko mešal polento... Razumljivo, da sem pozabil, kaj sem mislil reči in po kaj sem prav za prav prišel. Brez ceremonij in poklonov smo se seznanili. Nagonsko sem zvedel, da ta človek ne ljubi narejenih nastopov. In dobro sem čutil, da ni reven, dasi stoji v stari, zakrpani obleki pred svojim štedilnikom, iz katerega sili dim. Postalo mi je nerodno, da nisem vedel, kako začeti. Odkritostno sem priznal, da se na umetnost ne razumem mnogo, ampak svoji spremljevalki na ljubo... In tako se je razpletel malo nenavaden pomenek.

svojem knjižnem ustvarjanju in kaže močan napredek v svojem pisateljskem razvoju in živahni pobudnosti. Priznanja in pohvale pa ne zaslužijo samo kot izvrstni mladinski pisatelj, temveč tudi kot vnet zbiralec dragocene belokrajinske folklore. Zato pridobiva njegovo delo na vrednostni in zaslužni, da segamo po njem s tem večjo pripravljenostjo in ljubeznijo.

»Da se ne razumete na...?« je vprašal »umetnik«. »Ste že šli kdaj na izlet na deželo?« »Časih sem bil vsaj kdaj na teden na kmetih, sem nekliko začuden odgovoril. »Zaradi družbe, kajne?« je nemoteno nadaljeval.

»Deloma tudi«, sem negotovo odgovorjal. »V glavnem pa ne. Iz Ljubljane sem hodil, ker je bilo v naravi tako — ne vem, kako bi rekel — nu, vse drugače kakor v mestu.«

»Ker je bilo — enostavno povedano — lepo. Potreba po lepoti, in sicer po pristni, ne oskrbnjeni in nepokvarjeni lepoti vas je gnala iz Ljubljane na deželo. Dobro veste, kaj je lepo, pa si upate trditi, da se ne razumete na umetnost. Kaj nikdar ne obiščete nobene razstave, ne obiskujete gledališč in koncertov?«

»Razstav ne obiskujem, pač pa gledališče itd. Namreč, da bom odkril, ti moderni mi niso všeč. Nekam dolgočasni se mi zde, ne razumem jih.«

»Naši modernci, me je poučil mlad slikar, so prav dobri, veliki umetniki, seveda do kraja jih doumejo le »specialisti«, teh pa ni mnogo pri nas. Za vzgled naj vam povem tole: Ali veste, kako je s kmečkim človekom, ki se naseli v mestu? V škornjih in s polhovko na glavi ne more zmeraj hoditi okrog. Prav tako je z našo umetnostjo. V zboru umetnosti kulturnih narodov ne more biti naše stvarstvo kakor kakšna rdečelčna kmečka deklina, ki je pravkar prišla iz hleva... temveč moderna dama, časih tudi popleskana in napudrana, da nas lahko dostojno zastopa v tujini, da jo upoštevajo...« Upodabljalčev obraz je preletel kakor zaznavan ironičen smehljaj, zato sem ga prekinil:

»Ne vem, ali mislite resno, ali se šalite...«

»Mislim tako, kakor jes, je naglo povzel. »Krivda je na obeh straneh. Eden misli, da je pristno slovenski muzejska okornost in drvarska rebotost in zametava vse, kar ni tako, drugi pa je ves prevzet od lažnih, našminkane tuje učestnosti, plodu degenerativnih možganov, domače vse vprek zametava, ker v svoji ošabnosti v našem slovenskem ne more najti tistega, kar je naše najlepše in nas po vsej pravici postavlja v zbor kulturnih narodov Evrope...«

»In vi?«

»Moja neznatna malenkost? Hm! Slinka in surogat so mi studita. Resničen slovenski človek in slovenska zemlja sta brez enega in drugega. Nežna lepota naše zemlje je edinstvena in priscrna. Saj drugače tudi biti ne more. Kar pa je drugačno, se je izneverilo narodu in zemlji in izdalo oboje v nezvesto »velikanškem«... Sem zelo tolerant človek in nikomur nič ne zamerim. Sam pa »velikanška«

.....

Bibliofilska izdaja Tavčarjevega »Cvetja v jeseni« je podarjena Slovenskemu Rdečemu križu in škofijski dobrodelni pisarni. Z nakupom knjige boste podprli delo teh dveh ustanov. Cena izvedu je dvesto lir.

.....

prav nič ne potrebujem. Naše domače mi je dovolj veliko in prelepo. Vendar tudi v svoji širokogrudnosti nikomur ne dovolim, da bi me prepričeval o nasprotnem. V Ljubljani mi res ni všeč, kakor mi ni všeč v družbi človeka, ki je reven v svojem notranjem bistvu, pa hoče biti po vsej sili nekaj posebnega, boljšega in pametnejšega, kakor mi je dano od narave. Toda ko bom mogel spet na deželo, bom tam tudi ostal, kakor svoj čas, in le malokdaj me bo videli v mestu.

Ne nekaj si želim pri vsem tem. Da bi vendar enkrat naš narod in zemljo pustili pri miru vsi tisti modrijani, ki so bili domačega kruha presiti in so odšli — ker so že tako veliki in neznanski gentilni, v deželo, kjer menda geniji kar po drevesih vise, v Moskvo ali pa vsaj, recimo, v Partz. — Verjete mi, da jih vsi skupaj ne bomo prav nič pogrešali, ker jih ne potrebujemo. Ne potrebujemo zato, ker hočemo biti Slovenci zdrav in pošten narod na svoji lepi zemlji.

Moje slikarsko prizadevanje kakor vse moje življenje, ki je, kakor vidite, res do skrajnosti skromno, je vse usmerjeno za namenom: Slovenski narod, slovenska umetnost, slovenska zemlja, slovenski slog! Občinstvo me je priznalo in prizna me vse, kar je poštenega. Vem, da so tudi drugje po svetu pošteni ljudje in dobro vem, da si bom znal utrti pot do njihovih sil, kamor koli bom prišel. Zakaj, moja šola je bilo življenje, težko življenje na tej lepi slovenski zemlji! —

In najina kupčija? Za mal denar sem dobil dvojce lepih podob. »Da v tej «prebrihtni Ljubljani» ne pozabite na lepoto naše zemlje, ki je res kakor zdravje, je dejal slikar za slovo. —ek.

.....

Vojaki so viteško in z verno pomagali tem ženskam na previseke stopnice. Objemali so dekline okoli bokov. Toda debeli kožuhi so akcije zelo ovirali. Na preglednem perilu iz umetne žive svile so kožuhi zdrsli navzdor in masikarica sfrizirana glavičja je izginila v notranjščino kožuha, dočim se je na spodnjem delu prikazala taka izbira raznovrstnega perila in zaponk, ki bi iznenadila tudi najbolj izvedenega in rafiniranega »galanterista«. Izgledalo je, da so vojaki skušali svoja viteška prizadevanja umetno podaljševati, kar so vzele dame na znanje s širokogrudnim razumevanjem, ki je lastno njihovuemu poklicu. Tudi ostali »kollektivi« našega transporta se je izbornu zabaval. To mi je potrdil tudi neki kmet iz trebanjske okolice, ki je rekel: »Prmeji, ni mi žal, da sem se baš danes odločil za pot v Novo mesto. Imamo pa le špas! Dobro, da ni moje stare tukaj!«

Ker je bil domačin, sem ga vprašal, kako je mogoče, da je prav ta železniški propust vedno pokvarjen. Trejtjež se prestopam na tem mestu. Poleg tega je mostje zastražen z bunkarjem, v katerem je noč in dan kraljevska posadka. Kako se le morejo biti preklicani tolovaji priplaziti k mostu, od katerega je oddaljen bunker le kakih osem metrov? Možak se mi nasmehne, pogleda prevdno okoli in mi odgovori: »Saj ravno radi tega gre most tako pogosto v zrak, ker ga stražijo svojci.«

Da, da, tako je bilo v tistih »viteških« časih, ko so se borili po Dolenjskem s »partizanskimi« junaki. O njih bodo govorili še pozni slovenski rodovi.

Daj nam danes naš vsakdanji kruh...

Naše ljudstvo že od davnine izredno spoštuje kruh kot božji dar in plod težkega dela —
Davni predniki so poznali le presni kruh

Med našim ljudstvom so splošno razširjene nekatere vrste blagoslovljenega kruha, ki se posebno slovijo. Velikonočni kruh, ki ga posijajo k blagoslovu z drugimi jestvami, je znan povsod na deželi, a njegovo izvirno ime se je ohranilo le v nekaterih pokrajinah. Presnec ali presnec poznajo na Stajerskem, medtem ko na Kranjskem ne delajo razlike med velikonočnim in navadnim belim kruhom. Kaj je presnec, je podrobno pojasnil Fr. Kotnik v letošnjem »Etnologu«: pravega, da ima tega blagoslovljenega kruha izvir iz vseslovenske besede »presnec« in pomeni nekvašen kruh. Presnec je dal ime evetnonedoljskemu svečju, kitaris, ker so ga nekajkrat vezali na to svečo.

Če govorimo o zgodovini presneca, ne moremo prezreti tudi presneca, presnega kruha. Kotnik nas opozarja v svoji razpravi da je Sveto pismo govori o opresnikih; v svojem glavnem prazniku v prvem pomladanskem mesecu, nisanu (15. marca), so sliki Judje uživali le nekvašen kruh. Večkrat 15. marca je sledil sedemdesni post opresnikov — mazzen. »Mazzen« so pri židovih nekvašeni velikonočni kruhi, ki so jih npr. uživali med sedemdesno nasho. Pashu je bila v navadi v začetku letine že v dobi, ko so bili židje še v Egiptu. Izrazi so darovali le opresnike, kajti kvašen kruh je bil za daritve prepovedan. Pri velikonočni večerji so uživali samo presni kruh, zato je tudi Kristus pri zadnji večerji posvetil presnec.

Presnec poznajo vsi Slovani, Nemci in stari Grki, Izraelci in Beduini. Razlikovati je treba med opresnikom in presnecem. Oprenik je bil še bolj razširjen kakor

presnec. Delali so ga iz žita — torej ne iz moka, medtem ko je presnec nekvašeno pecivo.

Kruh je star komaj 2000 let. Najstarejša zgodovinska poročila, in sicer iz dobe 3000 do 2800 let pr. Kr., omenjajo le presnec in žitno kašo. Ti dve jedi sta stari najmanj okrog 5000 let.

Pri raziskovanju švicarskih mostišč ali kolih (»stavbe na kolih«) so našli tudi presnec. Pri mostiških na Ljubljanskem barju pa niso odkrili nobenih vrst žita. Raziskovalec nas opozarja na presne vrste kruha, sorodne našemu prvotnemu presnecu, razširjene po Evropi, Aziji in Afriki.

Slovenci že od davnine zelo spoštujejo kruh, po čemer tudi lahko sklepamo, da ima izreden pomen v verskem in narodnem obredju. Kruh je nekaj svetega. V pokrajinah, kjer se ni izumiralo prastaro, pristno gostoljubje in kjer spoštujejo običaje kakor postavbe, gospodinja takoj ponudi gostu kruha. Kruh si mora odrezati sam. Najsi bi bil kruh še tako slab, ga gost ne sme odkloniti, saj je kruh božji dar.

V svojem kraju kolač kruha vselej prekrizja z mrazem, preden ga načnejo (razpolovijo). Kruh ne sme nikdar gledati z načeto stranjo po hiši »nazaj«, temveč naprej. Ko je kolač načel, je njegovo častno mesto miza, ki mora biti seveda vedno čista. Kotnik omenja, kaj je pisal Janko Vjanki v »Novicah« leta 1858 pod naslovom »Kako Slovenci kruh čislajo«. Stari so učili otroke, da so morali pobrati sleherno drobtino, če jim je padla na tla, in jo poljubiti. Iz svoje izkušnje vem, da je ta običaj še vedno živ v Slovenskih gorah. Če ti pade kruh na tla, ga moraš popihati,

potem pa poljubiti. Drobtinice, ki ostanejo na mizi po obedu ali kadar koli je družina pri jedi, vselej skrbno pobrišejo in pazijo, da ne gredo med smeti. Po drobtinah ne sme nihče hoditi, zato jih sežgejo. Prav tako ni dovoljeno dajati mačkam kruha. O mačkah govorijo, da iztresejo svetega Duha iz kruha, preden ga začnejo jesti. Maček namreč vsak zaloganj stresa kakor je vajen, ko ima v gobcu plen.

Tudi Kotnik pravi, da so otroke pri njih matere učile podobno čiščati kruh. Nož pri kruhu ni smel ležati obrnjen z ostrino navzgor, češ, da si vrag krepilje brusi. Načel kruh je moral gledati proti razpulu.

Pisec odgovarja na vprašanje, zakaj uživa kruh takšno spoštovanje v kmečkih hišah. Kruh je pridelan z velikim trudom; po besedah pisma bo človek užival kruh v znoju svojega obraza. Kar pa težko pridelamo, tudi cenimo. Razen tega je kruh glavna sestavina vsakdanje kmečke hrane in pri narodih, ki so dosegli višjo stopnjo kulture, je bil zelo cenjen že pred nastopom křšćanstva. Leta 1530 je izdal Erasmus v Baselu vzgojno knjigo »Knabensitten« in v njej je rečeno, da je prastara navada, da je treba kruh poljubiti, če pade na tla. Seveda ni mogoče tudi prezreti, da je kruh tudi hostija ter v zvezi z veliko skrivnostjo Rešnjega Telesa.

V srednjem veku je bilo pri nas versko življenje še mnogo močnejše razvito kakor danes. Življenje ljudstva je bilo tesno povezano s Cerkvijo ter cerkvenimi obredi. Cerkve je blagoslavljal in posvečeval kruh in ga še blagoslavljal, kar je tudi vplivalo, da ga je ljudstvo še tem bolj spoštovalo.

prav imponiral; ni bil strog ter je vse otroke vedno vikal in ne tikal, kakor drugi učitelji.

Deželni šolski nadzornik je bil I. Jaro, stolni prost, mož velike postave in precej močan, prav prijazen gospod. Nekega dne je obiskal prvi razred kot nadzornik ter se je po končanem pouku prav prijazno razgovarjal z otroki; govoril je pa samo slovensko, nič nemško. Jaro je bil upokojen leta 1873 ter je kot upokojenec živel do svoje smrti v Ljubljani.

Kako se je počувalo na vadnici pred 70 leti, bo marsikoga zanimalo, posebno pa sedanje mlajše učitelje.

V prvem razredu smo imeli samo eno knjigo — abecednik. Prvi listi te knjige so bili samo slovenski, nadaljnji listi pa nemški in slovenski, zadnji listi pa samo nemški. Pisali smo na tablice s kamenčkami, v drugem polletju pa v zvezke, najprej s svinčnikom, potem šele s črnolom. Računali smo na podlagi velikega računskega stroja v nemškem in slovenskem jeziku.

V drugem razredu smo imeli slovensko berilo, nemško berilo, malo računico in mali katekizem. Telovadili smo tudi; stoli smo na šolske klopi ter dvigali roke in noge včasih pa smo hodili tudi v gosem redu okoli klopi. Poleti smo šli na vrt, ki je bil med stari gimnazijo in Mahrovo hišo ter tamkaj malo korakali, dvigali roke itd. Leta 1870, ko sem bil v prvem razredu, je bil v šoli v modi še »štaberl«, katerega dobrote sem pogosto okusil. Učitelj je prišel par minut pred poukom v šolsko sobo. »Kdo je kričal v prvi klopi, je vprašal strogi učitelj učenca, ki je sedel na koncu klopi kot nekak »Musterschüler«; ta je takoj dejal: Josin! Moral sem iti iz klopi in dobiti »štaberl« prav tri »kreple«. Potrpežljivo sem prenašal kazen ter se nisem prav nič jokal, akoravno so me skeleli udarci. »Kdo je kričal v drugi klopi?« vpraša učitelj. Musterschüler je dejal: »Stuhly«. »Pridi ven,« reče učitelj ter mu prisoji, kakor prej meni, tudi tri udarce. Ta učenec je pa ob takih prilikah grozno tiulil. Ta procedura se je vršila še pri dveh drugih učencih. Kaj ne, prav čudna metoda! V drugem, tretjem in četrtem razredu, katerega sem jaz obiskoval, ni bilo več »štaberla«. Dobil sem pač v četrtem razredu nekega dne, ker sem grdo pisal v zvezek, krepko zausniko, da mi je dolgo šumelo po ušesih. Prihodnje leto, ako doživim še srečno ta čas, bom praznoval 70-letnico te zausnice.

Katehet Klemenčič nas je pripravil v drugem razredu za prvo spoved in birmo. Prav radi smo poslušali tega gospoda, ko nam je razlagal ter pripovedoval lepe povesti. Veliko skrbil pa sem imel zaradi spovedi. Bal sem se, da ne bi zamolčal kak velik greh, zlasti glavne grehe, kakor: laž, porednost in lenoba. Posebno lenobe sem se kesal, ker mi je nekega dne Klemenčič očital, da sem zelo len pri

učanju. Priznavam, da sem bil res len v ljudski šoli ter tudi v prvih razredih realke. Iz te zadrege me je rešila moja mati. Svetovala mi je, naj vse grehe zapisem ter mi dala košček papirja. Na podlagi katekizma, molitvenika in izpraševanja vesti sem zapisoval vse glavne grehe. Toda jo! kaj se mi je zgodilo. Ta zapisnik sem založil, ali pa mi ga je mo

rejši brat Božidar skril, seveda ga je prej tudi prebral. Mati me je peljala v stolno cerkev k spovednici; spovednik I. Dolenc, stolni kaplan, me je po izpovedi grehov prav lepo podučil ter mi dejal, da imam prav lepo krstno ime in da se moram ogibati glavnih grehov, posebno »lenobe«.

Dolenc je bil dolgo let stolni kaplan v Ljubljani, a naposled je dobil prav lepo farno, postal je župnik na Igu. Pripovedovali so mi ljudje, da so Izanci poslali po novoizvoljenega župnika Dolenca prav lepo, elegantno kočijo, da se je pripeljal prav slovesno na Ig. Dolenc je umrl kot župnik na Igu, še ne star. Imel je sorodnika, menda nečaka, dr. Janez Mauringa, ki je bil rojen v Višnji gori 1864. Po dovršitvi semenišča je kot kaplan služboval v več krajih na deželi, naposled pa je postal župnik na Igu. Leta 1910 je šel v pokoj ter se nastanil kot upokojenec v Ljubljani, v Slomškovi ulici nasproti Marijinega doma. Mauring je bil velike in čedne postave, toda bolj čudaka narave. Nekega dne se je sprejel v trnovskem predmestju. Ko vidi od daleč veliko otrok, ki so veselo in razposajeno skakali, se jim približa, seže v žep in vrže pest bakrenih kračarjev med otroke. Otroci so vsi presenečeni veselo in urno pobirali raztresene kračarje, a dr. Mauring je nato brzo odšel. Može se je po prvi svetovni vojni preselil na svoj dom v Višnjo goro, kjer je l. 1927 umrl.

Par dni pred Binkošti sem prinesel domov birmski listek. Moj oče mi je napravil lepo sivo obleko in svilenomodro kravato ter mi kupil tudi bel slamnik; moja mati pa me je peljala na trg za mestno hišo meščanske imovine ter mi kupila na stantu »tržiške čevlje«. Boter mi je bil Josip Maier, mestni učitelj, čeden in fin gospod. Bil je takrat še zelo mlad, star komaj 20 let. Prav ponosno sem korakal z njim po cesti proti stolni cerkvi v svoji novi obleki, boter pa je imel črno obleko in cylinder. Na trgu mi je kupil boter na štantu »zlato uror«, ki je veljala menda deset kračarjev. Pri birmi sem bil v nedeljo popoldne ter sem dobil od botra v spomin poleg omenjene ure tudi veliko leca v robcu, molitvenik in dva srebrna goldinarja. Po birmi sem šel z botrom in njegovo materjo v Zgornjo Sisko k »Zibertu« — na rojstni dom Valentina Vodnika — kjer sem prav z veseljem obiral pečeno piščo in jedel dober maslen kruh. Moje birmsko darilo je bilo prav lepo, kavalirsko ter sem ga bil zelo vesel.

(Dalje prihodnjic)

Žena in ženialnost

Z vprašanjem, ali je žena duševno enakovredna možu, so se misleci že mnogo bavili in prav pri njih, ki raziskujejo delovanje človeške duše, se znižujejo spisi, ki bi jih lahko označili po svoji tendenci ženi sovražni ter se zvišujejo oni, ki priznavajo nadarjenost žene.

Zanimiva izjava beremo, ki so nasprotje o dvomljivem nazoru glede nadarjenosti žene, v knjigi: »Die Frau« — Anthropologische Studien von V. Jaekel. Jaekel piše:

Ženi nikakor ni vezan na določeno delovanje, temveč je lahko vsak način delovanja, ki je izveden na preprost, srednjevrsten ali ženialen način.

Demokrit je spoznal v načinu, kako je suženj Protagoras svoj tvor oprenil, ženialnost in ga je sprejel med svoje učence.

Nedvomno so žene, ki se na ženialen način oblačijo, vodijo gospodinjstvo z ženialnostjo, z njo nakupujejo in kuhajo, z ženialnostjo pišejo pisma, pa tudi z ženialnostjo očakajo in z ženialnostjo ranijo marsikatero srce.

»Ženije« in »ženije« sta dva različna pojma. Beseda »ženije« zaznamuje prirojeno, v telesni organizaciji se nahajajočo izredno silo duha, ki največkrat od lastnika niti slutena ni, tem manj od drugih in ista beseda »ženije« označuje po usodi naklonjenih okoliščinah razvito in v naklonjeno smer vodočo, izvanredno moč duha, katere silno življenjsko pojavo, prikaz, izraz in delo strme premišljevanje in obdujevanje svet.

Tako bi se lahko primerjalo prvi ženi z neobrušenim diamantom, oba pa dvignjena nad množino peščenih zrn vsakdanjega človeka.

Na vprašanje, ali so med ženami ženijski diamanti, ali če so kdaj bili, moramo najprej vprašati, v čem se kaže ali izraža to,

kar napadno pod imenom ženijskega razuma, kako se udeležuje sveta viden ženijski in v čem se spozna?

Razmeroma je malo pisateljev, ki bi se poglobili v ta predmet in vprašanja. Lombrroso navaja v svojem delu: »Ženije in blodnje«, besede Bettinellijeve, da sta to dva značilna znaka za ženije.

Splošno se večkrat slišijo besede, da je od ženialnosti do blaznosti le en korak in primere: ženialen norec, ali nor ženijski.

Talent odseva moč domisljivosti, predmetov in dejstev, ki so se več, ali manj že ugotovili, medtem ko ženijski dana moč domisljivosti sprejme v svoj krog še nikdar prikazano.

Med talentom in ženijskim je razlika, talent odkriva in pomnožuje, ženijski iznajde in ustvarja.

Francoski literarni zgodovinar Nisard sklepa, da pristojna beseda ženijski ne omenuje, ki na katerikoli način dvigne zmoglosti in vrline svojega naroda.

Sledimo dalje vprašanju: ali imamo v zgodovini imena žena, ki so z novostmi dvignile svoj narod na višjo stopnjo?

Phemena, prva svečenica v Delphiju, je iznašla heksameter. Pesnica Sappho, ki je enakovredna poleg devetih največjih grških lirikov, je pisala pesmi v Grkom priljubljenih verzih, njej pripisujejo iznajdbo teh in zato se imenujejo sapphin verzji.

V 15. stoletju je živel Kristina Pisa, ki je razumela latinščino bolj, kakor katerikoli moč njenege časa in Nisard priznava, da je bila ona prva francoska pisateljica, ki je pisala zgodovino. Pred njo so bili le kronisti, ona je bila prva, ki je ločila dobro od slabega, njene refleksije in navedbe drugih avtorjev so zavzele večji obseg, kakor fakta. Nisard, ki je v duhu z vsevednostjo prodira, trdi, da je Kristina delala le iz čustvih in jo iz tega vzroka in zato, ker je prišla v pozabo, ne priznava ženijskim. Kristina Pisa pa je v toliko predhodnica Bachofena, ker v svojem delu »La cité des dames«, izraža, da izhaja vsa kultura od žene.

O Margareti pl. Valois, vedežni sstri kralja Franca I., piše Nisard, da izraža v svojem znamenitem delu Heptameronu poznavanje človeškega srca, ki nima nobene enakega pred seboj in je poleg tega Heptameronu pisan v takem napredku izražanja, da je to delo prvo v francoski literaturi, ki se bere brez besednjaka in da se s tem delom zgodovina francoske proze seje začne.

Grofica Lafayette je bila prvi pisatelj, ki je iz romanov pregledala amadiske in sedlanske like in prikazovala podobe iz resničnega življenja. Pred njo so bili le viteški in pastirski romani, pisani z neverjetno bujno domisljivo. Delo njenege romana »Princesa Kleve« je spretno prepleteno z zgodovinskimi dejstvi, zato se označuje kot trajni vzorec in časovni predhodnik Walterja Scotta.

Ali je bila Germaine Staël ženijska? Nisard nerad priznava, da je njeno delo »L'Allemagne« vplivalo na njen narod. Zaradi njenih plodovitih misli in zaradi tega, ker je odkrivala francoskemu duhu nove daljnoglednosti, je to delo brezvprašajnska zasluga.

»Velika zasluga« imenuje Scherr to delo Staëlovo, ki je bil napram ženialnosti žene izreden dvomiljivec. Scherr imenuje Staëlovo z besedo ženijski, ki je z ostrino moškega duha prodira v državni organizem. Odločno je bila proti vsem, kar narod in ženo ponižuje in dvigala vse, kar izobraževalno vpliva. V predhodniku socialnega romana je stremeljenje po enakopravnosti žene opisovala z gorečo besedo.

George Sand je ustvariteljica socialnega romana. O tem piše Honneger: »Njen ženijski je valujoči izvirnik na gorski višini, ki pošilja na vse štiri strani neba uničujoče, pa tudi zopet oplajajoče gozdne potokce.« Akademik Legouvé je za zapisal: »Za vsako misliljo George Sandove je mislec.«

Zgodovina nam podaja iz davnih vekov imena žene, pa naj je bila na kraljevem prestolu, preprosta spartanska mati, ali rimljanka Kornelija in iz vseh stoletij v najnovejšo dobo. S temi vrsticami smo se ozrli le v opek krog onih žena, ki so s svojo nadarjenostjo prikazale svetu nekaj novega in kar jim je bilo tudi priznano.

Ženialnost je bil pojem, ki je veljal le možu in njegovemu duševnemu delovanju. Ako se je pisalo, ali govorilo o ženialnosti žene, je bilo to pri možu sprejeto z nasmehom in zaničanjem. Novi časi so to vedno bolj zasenečevali, ko so se pojavila imena žena v posameznih narodih, se dvignila iz vrste in so bila vidna po vsem svetu.

Noblova nagrada je odklovala že nekaj žena, kar je neizpodbiten dokaz o duhovitosti in delu, ki poteka iz ženske nadarjenosti.

Marija Curie-Sklodowska je z iznajdbo radia dvignila sloves žene na najvišjo stopnjo.

Mara Tavčarjeva,

Naročite se na romane »Dobre knjige«

Dr. Fran Vatovec:

Ob zori slovenskega novinstva

Ob stoletnici Bleiweisovih »Novic«

Vzporedno si je nadela tudi Novična poezija novo lice. Doslej je po kmetijsko rokodelskih poljanah opevala ter proslavljala domačo živino, mlatičje, kmetijski stan, orače, setev, krompir itd. Sedaj pa se obrača k novim marčnim krompirjem 1848. kakor je bila doslej v duhu Bleiweisovih praktičnih načel postavljena v službo poveljevanja kmetstva in rokodelstva, tako odselej verno služi novim, neprikritim nalogam. F. Jeriša se oglašja z bodrilno pesmijo »Ljubljanski učenci svojim junaškim bratom na Dunaju.« Duh novega časa je potegnil na Parnasa vabljive višave tudi M. Kastelica, ki je prispeval kot ud Ljubljanske narodne straže »Pesem Ljubljanske narodne straže.« L. Toman opozarja naše s svojo »Edinostjo«, dočim se požene I. Koseski še više, nego se je pred leti s senzacionalno »Slovenijo« v svoji novi izpodbudni pesmi »Naprej, slovenski jug!« Sočni utripi, ki so prenovili »Novice«, požahnujejo in navdajajo tudi bodri rodni duh njihove poezije, ki je ne kaže ocenjevati s kakšnega literarno kritičnega, umetnostno kvaliteta ali estetskega vidika, temveč izključno z zornega kota Novičnega praktičnega poslanstva in Bleiweisovega novinarsko političnega interesa. Temu je bilo podrejeno in vzporejeno vse gradivo od gospodarstva do jezikoslovja, od politike do poezije. Tako se je v številnih po 15. marcu 1848 tudi Novična poezija prilagodila novemu klicu.

V urejevanju »Novice« je nastal prelomen preokret. Citatiji se verjetno niso mogli čez noč ujeti v nenadno spremembo, ki je vtisnila »Novicam« v prvih mesecih po 15. marcu nov pečat z obilico političnih prispevkov. Z novim stanjem pa vsi Novični naročniki ter citatiji niso soglašali. Zato so se nekateri med njimi bržčas oglašali z vprašanji in pritožbami na naslov Novičnega uredništva. Toda Bleiweis se je v takšnih primerih zmerom mudilo s pojasnili. Izčrpano jim je obrazložil vzroke novega urejevanja. Ta njegov »Odgovor uredništva Novic« častitljiv slovenskim dopisnikom« zveni kakor apologija novega urejevalnega vidika, ki se je čez noč krepko uveljavil v Novicah, ne da bi ga bil njihov urednik v tem pogledu, ne razvajenim naročnikom in citateljem ob prehitevanjih se dogodkih utegnili tudi formalno razglasiti, raztočevali ter utemeljiti, kar bi bilo povsem v skladu z idiličnim patriarhalnostjo, ki jo na vsak korak srečujemo v Novicah. Urednikova naknadna pojasnilna izjava skuša presenečene ali morebiti celo užaljene naročnike in citatelje pomiriti in jih sprijazniti z novimi, delno provizorično izjavljanimi načeli, ki so bile Novice po njih urejane.

»Namen kmetijskih in rokodelskih Novic je« — tako ugotavlja urednik — »vsem bravam dobro znan; tedej vsak v, da politika nikdar ni bila njih poklic. Vprašali so nas že od več strani, kako je to, da smo že v več listih kmetijske in rokodelske stvari popolnoma zanemarili — in opomnili so nas, da bi po izgledu drugih kmetijskih in rokodelskih Novic, ki se tudi zdej za politiko clo nič ne menijo, pri svojem poklicu ostali. De smo od 22. sušca popolnoma iz vojne stopili, ne moremo tajiti, in vsak rodoljub bo to za prav spoznal, ker posebni pri-

godki tudi posebno obnašanje potrebno store. Kar je bilo zdej dragim bravam omeniti potreba, smo jim v Novicah omenili — in tudi prihodnjic ne bomo opustili omenjati vse, kar se z namenam naših Novic veže. Vse politične reči pa bomo prepustili političnim Novicam, ktere se bojo kmalu začele.«

V odgovor priznava Bleiweis, da so Novice »iz vojne stopile«. To okoliščino utemeljuje s »posebnimi prigodki«, ki terjajo pač »posebno obnašanje«, in z dolžnostjo obveščanja Novičnih citateljev o vsem potrebnem. Verjetno so bili nejevoljni vpraševalci in pritožniki potolaženi in pomirjeni ob napovedi našega prvega izrazito političnega časnika — Cigalove Slovenije. Zanimivo je vsekako, da se navzile načelini in verjetno prepričljivi ugotovitvi glede nepolitičnega poklica Novic ter bodoče prepustitve vseh političnih prispevkov novim »političnim Novicam«, politični članki in vesti v njih občutno plodijo in množijo. Celo doslej po večini nepolitični kronistični »Novičar« leze vse globlje v politično strugo.

Rešitev tega vprašanja je bila v duhu Bleiweisove »hofratovske« usmerjenosti in previdnosti značilno kompromisna. Bleiweis je dal koncesijo oglašajočim se pritožnikom, hkrati pa je sprožil svoj korak v novo, politično smer. Tradicionalno zunanjo sliko Novic skuša ohraniti s prednostnim uvrščanjem sestavkov, člankov in drobnih vesti kmetijske oziroma rokodelske stroke na prve strani, notranja bistvena osnova lista pa se je naglula in preokrenila h geslom, na-

logam in potrebam novega časa. Po nekem značilnem prehodu in presledku, ki ga opazamo v št. 21 do 37 l. 1848, se vračajo Novice s št. 38 v oblikovno tehničen pogledu na stari predmarčni tir. Med tem pa se je politika močno zarasla v bistvo Novic, ki je pod njih nemalo kratkidičnim zavetjem do konca varno vedrila. Tehnični razlogi so narekovali Bleiweis, da ni maral opustiti novinarsko tehnične kriterija, ki je po njem že od vsega početka odmerjal prednostni delež prispevkom kmetijske in rokodelske ter obče gospodarske stroke. To njegovo odločitev osvetljujejo nova načelna programna razja snjevanja konca revolucionarnega leta 1848, ki jih je naslovlil Bleiweis na bravce Novic zaradi očitnih novih očitkov, porajajočih se bržčas spet v zvezi z obilnim političnim gradivom v Novičnih kolonah.

»Bravcam! Od kar se je v našem Cesarstvu nova vlada — to je ustava ali konstitucija začela — so se »Novice« — tako priznava urednik — »nekoliko v svojih spiskih premenile; bere se namreč v njih menj kmetijskih in rokodelskih reči. Ker so nam to spremembo nekateri že očitali, je naša dolžnost, zastran tega očitni odgovor dati.

Novice so bile edini slovenski list do tega velikega pomenljivega časa, ki ni zadel samo gospodo, temveč tudi kmetijski stan. V taki dobi, ko je vse hrepelo zvedeti novih prigod, kdo bi bil rad brai: kako turščico sejati, kako mravljinice zatirati, vino grade obdelovati, ovcam garje odpravljati itd.«

»Novice« 1848, št. 15.

»Novice« 1848, št. 16.

»Novice« 1848, št. 19.

»Novice« 1848, št. 43 in 49.

Film

MOJI ŠTIRJE MLADI

(Pride v Slogu)

Visoko pesem materinske ljubezni bi lahko imenovali ta nadvse lepi Tobisov film, ki prikazuje usodo žene in matere, ki vidi v svojih otrocih toliko bogatega življenja, da vsako še tako tebu življenjsko nalogo

Käthe Haack

z lahkoto reši, samo, da vzgoji svoje otroke za dobre in pridne moške. Nešteto osebnih žrtv, ki jih mati dan za dnem doprinese svojim otrokom, ne da bi s tem zbuja najmanjšo pozornost; neskončna ljubezen in brezpozojna zvestoba materinskega srca so blesteče točke, ki dajejo temu filmu vso toploto in življenjsko resnost. Ena izmed največjih nemških igralk, ki je bolj kot kaka druga zato poklicana, daje Ani Christiansen, glavni osebi v tej drami, pravi večno-ženski izraz: Käthe Haack. Iz njenega popolnoma naravnega in nepriljubljenega prikazovanja posnemamo vse one težke momente po usodi tepene ženske, da nehoti vzbudi v vsakomur, ki jo pozna, ljube opazuje, največje simpatije. Hermann Speilmann, izraziti karakterni igralec, se nam predstavlja kot mornar, ki so ga pustolovščine daljnega sveta popolnoma strelile, življenjsko silo izžareva ta po težkih in bridkih izkušnjah tepevi mož tudi tedaj, ko se truden in obupan zaveda brezmiselnosti svojih najboljših trdnih sklepov. John Pauls-Harding, znan že iz mnogih filmov, mladi Gerhard Bombal in Heinz Lausch tvorijo lepi in ljubeznivi trio mladih fantov, katerim se pridružuje Bruni Löbel kot skromna, pridna in vedno zadovoljna služkinja s svojo nepriljubljeno in naravno igrano. Film »Moji štirje mladi« lahko uvrstimo med najbolj učinkovite filme sezone.

POTOVANJE V PRETEKLOST (Matica)

Margot Hielscher in Rudolf Prack

Film iz sodobnega meščanskega življenja z močnimi dramatičnimi efekti in z glasbenim repertoarjem v obliki velikega klavirskega koncerta.

Snovna misel ni nova: še mi je v živem spominu film (produkcije se ne spominjam, a mislim, da je bila francoska), ko dozorela žena ali vdova obiskuje svoje nekdane ljubimce in zaročence. V raznih poklekih so, poročeni ali samci, bogati in obubožani, bolni in prekipeljavajoči življenja. Ta film je izzvenel sentimentalno tragično.

„Umetnost“

Nedavno je izšla trojna številka »Umetnost«, našega odličnega mesečnika za umetniško kulturo. Izdaja ga, kakor znano, Bibliofilska založba, urejuje pa Miha Maleš. S pravkar izšlo število 10, do 12, se zaključuje osmi letnik ugledne revije, ki tako verno in smotno služi idealom naše umetnostne kulture. Uvodno razpravo je prispeval F. S. Posvečena je ilustratorju Prešernovih pesni Adolfu Karpellusu, Kleinmayr-Bambergovu (zdaj Prešernovih pesni v uredniški priredbi L. Pintarja je v ilustracijskem pogledu Karpellusovo delo. Slikar Adolf Karpellus je bil rojen v Galiciji kot sin avstrijskega podpoveljnika. Dovolil je dunajsko akademijo obrazlovalnih umetnosti in se je pozneje izpopolnjeval v Parizu in na posebnih šolih za pokrajinsko slikanje v Concarnau-u v Bretanji. Njegov »Ritmični« ter »Krasna kompozicija« je bil povod, da je g. Bamberg poveril A. Karpellusu ilustracije Prešernovih pesni. Posredovalno vlogo je igral pri tem Ivan Belč, ki je utrl svojo varovancu pot v ugledno ljubljansko založbo. Ob sklepu razprave, ki je ponazorjena s številnimi ilustracijami, je še seznam znanih Karpellusovih del iz kroga ljubljanskih naročil. V naslednjem članku označuje in ocenjuje Marij Skalan Gorsetove ilustracije k Jale-novim »Bobrom«. Slovenska umetnost in narodna duševnost je naslov prispevka, ki pri-

Končal se je s samomorom, ki naj bi v duhu mentalitete tedanjih francoskih režiserjev takozvanih inteligenčnih filmov in kot tipičen primer moralne in duševne dedekacije predstavljaj nekak odgovor na vprašanje, ali je spričo vsega zla in težav, ki jim je vsakdo podvržen, sploh še vredno živeti.

Film »Potovanje v preteklost« je vsebinsko sličen a idejno nasproten. Daje vero v življenje in zaupanje v lastno srečo. Vdova in njena hčerka, ki potujeta na obisk k materinim nekdanim zaročencem, najdeta na tem »potovanju v preteklost« nov vir in pravi smisel življenja. Spoznata dva moška, ki ju dopolnjujeta. Izgubljena eksistenca z njim pospeši svoj propad. V glavnih vlogah so priznani umetniki s Ferdinandom Marianom na čelu. Odlična je njegova igra in močno prepričljiva. Olgi Cehovi se nekoliko poznajo leta, vendar je prav s to vlogo zrele žene-matere pokazala, da zna umetnost, čeprav filmska, tudi z leti korakati. Margot Hielscher in Rudolf Prack sta prav prijetna ljubezenska dvojica.

Film je aktualne vsebine s kvalitetskimi interpretacijami.

ZAGOVORNIK IMA BESEDO (Union)

Ta odlična filmska umetnina produkcijske družbe Tobisfilm je bila izdelana pod umetniškim vodstvom Heinricha Georgea. On sam nam predstavlja naslovno vlogo, markantno, nepozabno osebnost sodnega svetnika in kazenskega zagovornika Jordana, moža velikega formata, neizprosne-ga borce za zmago pravice. Najtežje, najzaglednejše kriminalne afere je Jordan prevzemal s posebnim zadovoljstvom, toda vselej le pod pogojem, če je bil osebno trdno prepričan, da je njegov klient res nedolžen in da ga obremenjujejo le nesrečne okolnosti — indiciji. Nekoč pa, ko je stal pred sodniki zaročenec njegove edine hčerke, obtožen misterioznega umora njegove bivše ločene žene, ko so vse okolnosti kazale, da je obtoženec tudi res kriv, tedaj je Jordan stal prvič v življenju pred težko odločitvijo, ali naj kljub hčerkinim gorečim prošnjam odkloni zagovor svojega bodočega zeta, ali pa naj brani brez upanja na uspeh človeka, ki je po vseh indicijah sodeč kriv. — Po izbranih in intenzivnih informacijah, po daljšem razgovoru z obtožencem je končno Jordan prišel do spoznanja, da je njegov bodoči zet res nedol-

žen, da pa so se zarotile zoper njega vse okolščine, ki ga pred ljudmi in pred sodiščem težko obremenjujejo. Jordan je uvidel, da mora v tem primeru priskočiti nedolžni žrtvi na pomoč in pravici pomagati do zmage. Na edinstven in famozen način je veliki jurist rekonstruiral vse dogodke, ki so se odvijali na mestu zločina ter sodnikom končno tudi logično prikazal kdo je pravi krivec-morilec.

Film je sijajno in logično zgrajena karakterna študija velikega borce pravice. Heinrich George nam podaja v njem sliko pravega človeka, čigar življenjsko geslo je: pravica ostane pravica. Vsa veličina te filmske umetnine je predočena in osnovana na edinstveni pojavi tega umetnika največjega formata. Tudi ostali igralki Karl Schönböck, Carla Rust, Rudolf Fernau in Margit Symo so v svojih vlogah podali izvrstne partnerje nosilcu glavne vloge. Zaradi napete in tajinstvene vsebine ter izvrstne igrice in režije ima film odličen uspeh med najširšimi krogi naše kinematografske publike.

Heinrich George v filmu »Zagovornik ima besedo«

Kako se mora zračiti stanovanje Nekaj znanstvenih ugotovitev o pokvarjenem zraku v neprežračenih in preveč zakurjenih prostorih

Namen vseh prezračevalnih naprav je: odstraniti pokvarjeni zrak. Kakor bomo videli, se na vprašanje, kaj je pokvarjen zrak, ne da odgovoriti neposredno. Najbolj znan primer, ko je pokvarjen zrak povzročil katastrofo, se je zgodil na ladji »London-derry«, ko je plula z 200 potniki proti Liverpoolu. To je bilo v petdesetih letih minulega stoletja. Vreme je bilo nenavadno viharo, valovi so divje udarjali čez krov, in kapitan je zaradi tega odredil, da se morajo vsi potniki umakniti v neko ne baš prostorno kabino v medkrovvju. Da se prepreči vdiranje vode, so v itak že prenapolnjenem prostoru še vse line zaprli in zadelali vhod s tkanino, namočeno v olju. Zrak je bil kaj kmalu porabljen. Množica je začela besneti in končno so izbruhnili nasilja. Ječanje podleglih se je mešalo s proklinjanjem odpornejših. Slednjič si je nekaj krepkih mož siloma priborilo pot na prosto. Pogled v kabino je bil grozen. Na tleh je ležalo 75 mrtvecev, ki jim je iz oči, nosov in ušes tekla kri.

Slična katastrofa se je zgodila že tudi 100 let poprej. Ko je zavzel bengalski nabob trdnjavo William v Kalkuti, je med drugimi zajel tudi 146 Evropevc, ki jih je dal zapreti v tesen prostor z le 40 kv. metri površine in dvemi gosti zamreženimi okenci. Nekaj očitovide poročila o tem jetništvu naslednje:

V kratkem je zavladala v prostoru nezno-sna vročina. Posledica je bila silno znojenje in pekoča žega. Jetniki so začeli besneti, obklati stražo za divjimi pretnjami in do omo-glasti kričati po vodi. Ko so jim od zunaj prinesli v kljukah nekaj vode in jo pomoli-li skozi rešetko, so se močnejši siloma zale-teli proti oknu, odraščajo in pobijajoč sibe-ke, tako da so si dobesedno preko trupel to-varšev priborili nekaj mokrote. Kolikor jih je še ostalo živih, so preko noči skoraj vsi ponoreli in ko so jih ob 6. jutraj spustili na svobodo, jih je bilo le še 23 živih.

Obe tragediji sta vzbudili domnevo, da mora človeško telo izločati neki strup, ki kuži zrak. Kot znanstveni izraz za ta tajinstveni strup so takrat skovali besedo »antropoksin«. Zdaj pa je doganilo, da se zrak z vdihavanjem in izdi-havanjem nikakor ne zasturi. V zraku ne mo-re nastati nobene infekcije, v njem ni nikakega »strupu človeških mas«.

kazuje Marij Skalan v njem pomen slovenske ga impresionizma v ustvarjanju našega umetnostnega izraza. Zelo poučen je članek o Constantinu Meunierju in belgijski likovni umetnosti 19. stoletja. Članek je napisal M. B.-a. ki ugotavlja ob zaključku, da se je Belgija, kakor hitro ji je postala usoda naklonjena, blesteče dvignila iz propada minulih umetnostno neugodnih razdobjih. Uspelo je ostre-ti se vplivov in priboriti si neodvisnost v likovno umetnostnem snovanju. Rubriki »Iz umetniškega sveta« s poročili in ocenami sledi ob sklepu literarna priloga »Živa njiva«, ki vsebuje sledeče pesmi: Leopold Stancik »Ljubavni pogovor z dušev in »Duha, Ivo Peruzzi »Kresnac«, Anton Debeljak je počastil spomin Srečko Kosovele ob 40-letnici (18. III. 1904 do 27. V. 1926) s pesmijo »Pomenek iz l. 1924.« Marij Skalan je prispeval tri pesmi in sicer »Ko bom ob koncu...«, »Osamel devica« ter »Nevesta«. Nadalje A. Debeljakova »Narava« in njegove »Krilatice«. Ob sklepu še pesem »Kako nam izplakam« Josipa Prem-ka. Minilo je namreč 30 let, kar je preminil plodovit književnik in znani ljubljanski bo-hem. O Premkovem literarnem delu prča rokopisna beležnica, ki je last g. Zofke Kaiser-jeve, mladostne prijateljice pokojnega pesnika. Kakor vsako številko »Umetnost«, tako po-zivljajo tudi sedanjo trojno številko lepe slike ter ilustracije. Odlični tisk je oskrbel Narodna tiskarna.

Ko se je 1863. nemškemu zdravniku Petten-koferju posrečilo najti način merjenja ogljikove kisline v izdihanem zraku, se je moral tajinstveni antropoksin umakniti pohljni oglj-ikovi kislini. Dognalo se je, da vsebuje predi-hani zrak 4 odstotke ogljikove kisline napram 4 desetinkam odstotka v slabo zračenih pro-storih in 4 stotinkam v prosti naravi. V pre-dihanem zraku je tedaj stokrat več ogljikove kisline kot v svežem zraku, ki ga vdihavamo in tako so spoznali, da mora biti zgolj oglj-ikova kislina kriva pokvarjenega zraka. In ven-dar to ni res.

Res je sicer, da mora v atmosferi ogljikove kisline poginiti vsako živo bitje, toda tega ni kriva njegova strupenost, marveč pomanjkanje kisika. Celu v najslabše zračenih premogovni-kih ni v zraku skoro nikoli več kot 3% oglj-ikove kisline, tedaj manj kot v zraku, ki je tre-nutno v pljučih. Ako bi bila ogljikova kislina strupena, bi to pomenilo, da so naša pljuča trajno napolnjena s strupom. Katastrof v Kal-kuti in na ladji »London-derry« tedaj nikakor ne smemo pripisovati zgolj preveliki množini ogljikove kisline v zraku.

Učinek slabega zraka so že večkrat nazorno prikazali v raznih znanstvenih zavodih. V ta namen je potrebna zrakotesna celica, v kateri je prostora za odraslega človeka. V stranski steni je podlgrdi meter od tal prirejenih troje zrakotesno se zapirajočih linic. Asistent, ki so ga zaprli v to celico, je počasi postal truden in zaspan. Pokazale so se tudi motnje na že-lodcu, tako da je bil kmalu blizu nezvesti. Tedaj je lahko za trenutek pomolil glavo iz line in vsakal sveži zrak. Hkrati pa sta skozi drugi dve lini vtaknila glave dva druga asis-tenta, ki sta bila poprej vse čas zunaj celice. Ta dva sta tedaj vdihavala pokvarjeni zrak, dočim je bil prvi asistent na svežem zraku. Oba, ki sta dihalta strupeni, z ogljikovo kisli-no prenašali zrak, nista občutila pri poskusu ničesar neprijetnega, dočim je asistent, ki je imel sicer polna pljuča svežega zraka telo pa v pokvarjenem vzduhu, kmalu padel v glo-boko nezvest.

Iz tega se vidi, da ni nevaren pokvarjeni zrak, ki ga vdihavamo, marveč le slabi zrak, ki odbija telo. Pri življenjskih procesih in med delom se vrše v telesu mnogovrstne kemične reakcije. V njem nastaja toplota, ki se spet predaja okolici, vendar pa si telo skoraj vedno ohrani stalno temperaturo približno 37 stopinj. Vselej, kadar naraste temperatura okolice, se čezmerno obremenjuje mehanizem, ki z odda-janjem toplote uravnava telesno temperaturo. Če naraste temperatura stanovanja na 21°, telo že s težavo oddaja odvisno toploto. Če pa na-raste vnanja temperatura celo na 24 stopinj, se začne zanj skrajno naporni boj za ohranitev lastne normalne toplote. Telo je navajeno od-dajati odvisno toploto na način, da se ohlaja kri v žilah, ki leže neposredno pod kožo. V ta namen začne srce močnejše delovati, mišice krvnih posodice haplajno in posodice se raz-širijo. Živčni sistem, ki uravnava telesno toplo-to z upravljanjem krvnega obtoka in žlez, po-rabi v tem boju nesorazmerno mnogo energi-je, tako da se napetost živčevja v skrajnih pri-merih lahko stopnjuje do besnenja.

Že pri 21° v sobi postane dotok s kisikom nasičene krvi v sluznice nosu in jabolka težak, tako da se ta mesta ne morejo več uspešno braniti proti bakterijam, ki jih je vse polno na teh mestih in povzročajo obolenja na so-plih. Nahod in kašel najrajši prideta od pre-več zakurjenih sob, ne pa od mrzlega svežega zraka.

S tem pa ni rečeno, naj se človek v lahki obleki izpostavlja vsem vremenskim neprivikam. Mrzli zrak nam le zaradi tega ne more škoditi, ker obleka varuje, da telo ne zgubi pre-več toplote. V preveč toplem vnanjem zraku

pa obleka seve nič ne koristi. Možgani in mi-šičevje se silno utrudijo. To se je zlasti opa-zovalo na šolski mladini. Pri 27° v sobi so postali otroci nemirni, nepazljivi in nezmožni težjega duševnega napora. Pri 25 stopinjah so bili leni in zaspani. Ko se je temperatura zni-žala na 21 stopinj, se je spet vrnilo veselje do dela, a najboljše uspehe so dosegli pri 20 stopinjah. Če se temperatura se bolj zniža, ja-mejo otroci tožiti, da jih zebe. Temperatura 15 stopinj je za šolske prostore popolnoma nezadostna. Vpliv temperature na duševno razpoloženje človeka se še jasneje vidi iz sta-tistike, ki kaže, da se v delavnicah zgodi pri 39 stopinjah za 40% več nesreč kakor pri 20° C.

Toda hladnost in toplota zraka ni odvisna od temperature, marveč v veliki meri od vla-gi. Suh zrak bolj ohladi kakor vlažen. Najboljše je pa hlajenje, če zrak struji. Prepri-ki ga povzroči ventilator, nikakor ni tako škod-ljiv, kakor se večkrat domneva. Le stari ali

bolni ljudje pa otroci naj se ga izogibljajo. Na vlakih se ponavadi ne prehladi kurjač, strojnik in sprevodnik, ki so ves čas na prepihu, mar-več potniki, ki sede v močno zakurjenih ku-peljih.

Če hočemo imeti v stanovanjih in delavni-cah dober zrak, je pametnejše poskrbeti za to, da bo zrak prej hladen nego tople in da se bo razen tega tudi izmenjeval. Nič ni ugovarjati, če se temperatura počasi spreminja za nekaj stopinj. Nevarni so le preveč zakurjeni pro-stori. Če bi se v splošnem znižala temperatura stanovanj od 24 na 18 stopinj C, bi zmanjšala umrljivost za 10%.

Ko se je še smatralo, da je slabega zraka kriva ogljikova kislina, je veljalo pravilo, da se mora slabi zrak odstranjevati čimbolj nizko pri tleh, ker se tamkaj nabira težka ogljikova kislina. Zdaj pa velja pravilo, da se morajo prostori zračiti visoko pod stropom, ker se tam nabira najbolj pregreti, to je najbolj po-kvarjen zrak.

Za smeh in dobro voljo

NI PRIPOROČLJIVO

»Natakar, prinesite mi torej biftek z jajcem.«

»Tega vam pa ne bi priporočal, gospod.«

»Zakaj pa ne?«

»Ker ga nimamo več.«

ZLOBNO

»Poglej no, kako lep klobuk ima naša so-seda.«

»Da, da, saj to je edina lepota, ki jo ima.«

PREPOZNO

Knjižarna pošlje svojega učenca k odje-malcu, da mu prinese naročeni kazenski zakon. Čez četrte ure se učenec vrne s knjigo.

»Ali gospoda ni bilo doma?«

»Ne. Prepozno sem prišel. Že sedi.«

ENAKIH MISLI

Žena ima jutri rojstni dan. Možu je hudo.

»Kaj naj ti jutri podarim?«

»Oh, saj ni nič treba,« se žena skromno izgovarja.

»Saj — to sem tudi sam mislil.«

VARČOST

»Nikoli si ne bi mislil, da danes študije toliko stanejo.«

»Pa še to premisli, papaček, da spadam med one, ki najmanj študirajo!«

V NAGLICI

»Poglej, Mila, nedvomno je Tone zaljub-ljen vame, sicer se ne bi bil pod svojim 14 strani dolgim pismom podpisal — v naglici Tvoj Tone.«

PAMETNA OPAZKA

»Ta grad je iz dvanajstega stoletja, po-glejte, kako čudovito je ohranjen!«

»Prav res! To je gotovo še predvojna stavba...«

PRI UKARJU

»Prosim, preiščite vendar mojega jete-lina — vsako jutro poje namreč dve uri prezgodaj!«

NAJDENI OSLI

Trije domišljivi mladeniči srečajo nepo-tu starčka ter v svoji razposajenosti kle-nejo napraviti majhno šalo.

Prvi pravi: »Dobro jutro, oče Abraham!«

Drugi pravi: »Dobro jutro, oče Izak!«

Tretji pravi: »Dobro jutro, oče Jakob!«

Starček pa mirno odgovori: »Nisem niti Abraham niti Izak, niti Jakob, temveč Savel, ki je šel iskat izgubljene osle vo-jega očeta, in glejte, sedaj sem jih srečno našel.«

NEZNOST

»Moja žena ima tako mehko srce, d. še jaca ne more v trdo skuhati.«

VSE V REDU

Neki madžarski graščak se je pripeljal s potovanja domov. Na kolodvoru ga je čakal sluga z vozom. Med potjo proti domu je graščak vprašal slugo: »Ferenec, al je vse v redu doma?«

Sluga: »Vse v redu, milostljivi gospod, samo Karo je poginil.«

Graščak: »Karo, moj ljubi psiček? Zakaj je poginil?«

Sluga: »Ker je pojedel preveč konjskega mesa.«

Graščak: »Kako pa je prišel do njega?«

Sluga: »Ker sta dva konja zgorela.«

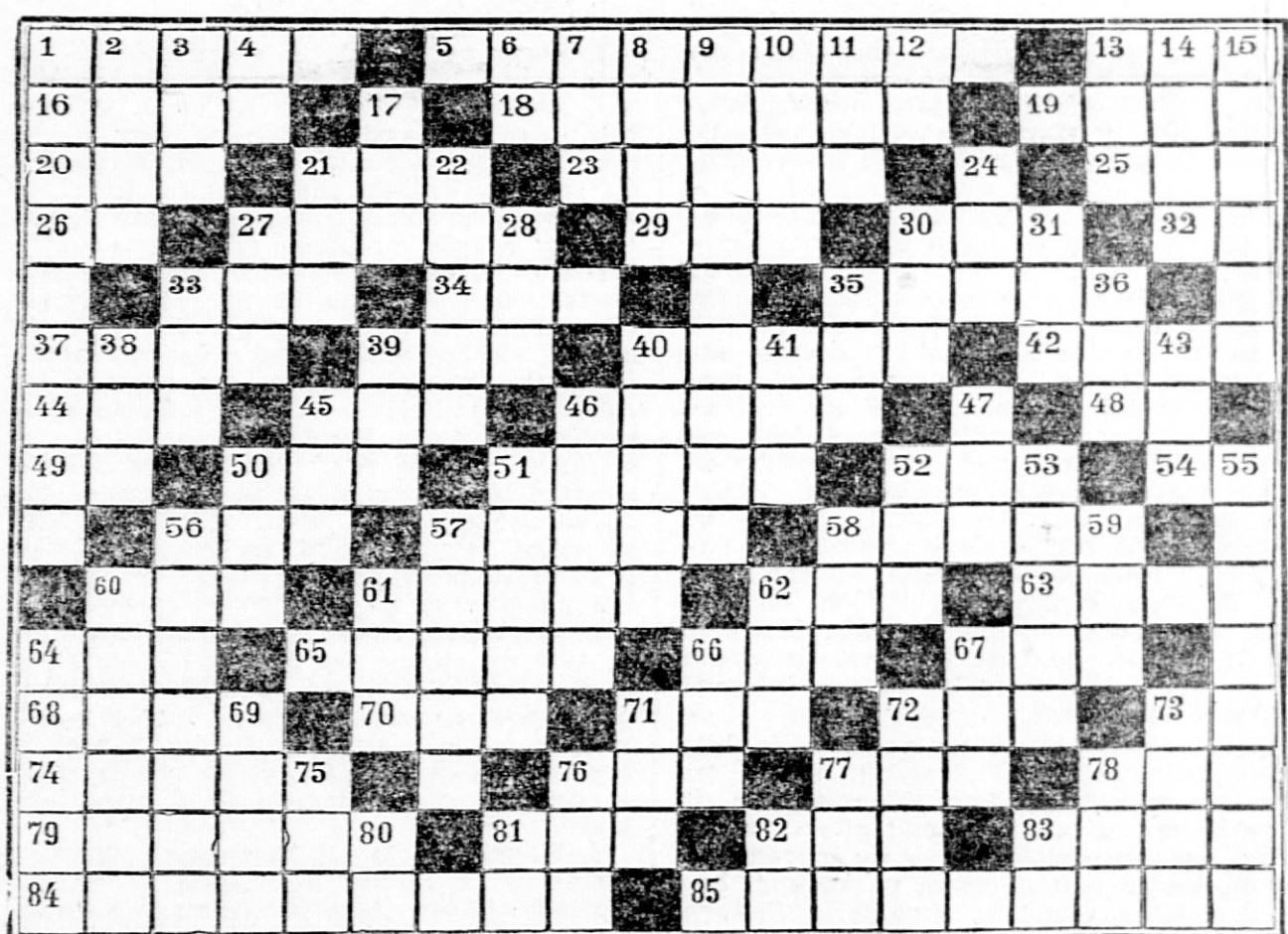
Graščak: »Kako se je pa to zgodilo?«

Sluga: »Ko so devali staro gospo bro-nico na mrtvaški oder, so se venci vneli ter je zgorel grad.«

Graščak: »Za boga, moja mati je mrtva?«

Sluga: »Mrtvoud jih je zadel, ker so vaša milostljiva soproga pobegnili s huzarskim ritmjem. Drugače pa je vse v redu.«

Križanka št. 23

Vodoravno: 1. prvi nastop, 5. površnež, malomarnež, 13. velika riba, 16. država v Aziji, 18. nevarnost za življenje, 19. pri-tok Drave, 20. pripadnik izumrlega slo-vanskega plemena, 21. hodi navadno otrok 23. orjak, titan, 25. oziralni zaimek, 26. znak za kemično prvine, 27. enota naše nekdanje valute, 29. vabljivost, privlač-nost, 30. bajka, povest o bogovih, 32. ni-kalna oblika pomožnega glagola, 33. vred-nostni papir, 34. nasebina, 35. melodija, 37. neveden, priprost, 39. brez volje do dela, 40. bolezen dihalnih organov, 42. pa-davina, 44. francoska narodna junakinja (fon), 45. kemična spojina, ki jo gospodn-je rabijo dnevno, 46. prislov kraja, 48. podredni veznik, 49. romanski spornik, 50. glasbilo, 51. udarjanje nog, 52. afriška re-ka, 54. dva enaka soglasnika, 56. del stav-be, 57. nujen, važen, 58. pri godbi važen instrument, 60. ne vam ne njim, 61. del roke, 62. zasledovanje, gonjenje, 63. moči, 64. otroški strah, 65. del vlaka, 66. vas pri Domžalah, 67. način premikanja, 68. po-krajina v Grčiji, 70. vonj, 71. izraz bole-čine, 72. zvok, glas, 73. samo, 74. se pri-pravlja na pisarniški poklic, 76. gora v Posavju, 77. številu, 78. šahovski izraz, 79. kosaški poveljnik, 81. jeza, bes, 82. ša-hovski izraz, 83. ptica, 84. del ženske ob-leke, 85. povzdignjen, proslavljen.

Navpično: 1. črta v pravokotniku, 2. žensko ime, 3. del parnega stroja, 4. pri-prava, študij, 6. predlog, 7. severni jelen, 8. toaletna potrebščina (narobe), 8. velik praznik, 9. svetopisemska oseba, 10. glej, 33. vodoravno, 11. v mani, 13. češki skla-datelj, 14. luka v severni Afriki, 15. reka v Bolgariji, 17. reka v Rusiji, 21. doma-ča žival, 22. svetopisemska oseba, 24. umetniški izdelek, 27. večje časovno raz-dobje, 28. zgoden, 30. ali, 31. veznik, 33. ptica, 35. z njim tvorimo presežnik, 36. vojaška moštevna enota, 38. večje časov-no razdobje, 39. redek gozd, 40. išče pro-dajalca, 41. prijatelj tuje lastnine, 43. vas

pri Ljubljani, 45. večja posoda, 46. zgo-den, lep, 47. gesta, premik telesa, 50. ev-ropsko glavno mesto, 51. spomladanska cvetlica, 52. nerabiljen, 53. iz trde, rast-linske snovi, 55. zviti, 56. sadni škodljivec, 57. karta pri taroku, 58. stročnica, 59. srb-sko mesto, 60. namočeno, vinjeno, 61. reka v Italiji, 62. del kroga, 64. neumnež idiot, 66. bivaljski, 67. prometno sredstvo, 69. del telesa, 71. nearijec, 72. sorodnica, 73. vulkanska okamenina, 75. vprašalnica, 76. ptičji glas, 77. ptica, 78. sila, jakost, 80. predlog, 81. sportna kratica, 82. predlog, 83. oblika pomožnega glagola.

Zlogovnica št. 24

a — a — ad — ang — be — bus — dam — dar — de — di — e — gi — ho — ho — i — ja — ja — lju — me — mi — mi — nei — ni — o — o — o — om — pe — po — pr — ral — re — ri — ro — ro — rot — sa — aka — sker — sve — ta — ta — ta — ter — ti — tor — tum — ul — va — zen — zi — za.

Iz teh zlogov sestavi 15 besed s pome-nom: 1. Kersnikov roman, 2. Stritarjeva novela, 3. maščevanje, 4. pevska igra, 5. mesto na Nizozemskem, 6. reka v Gornji Italiji, 7. vozilo (tuj.), 8. glavno mesto v Južni Ameriki, 9. Prešernova pesem, 10. reka na Kitajskem, 11. visok mornariški častnik, 12. leposlovna oblika, 13. zadnja zahteva (tuj.), 14. desni pritok Dunava, 15. mesto v Albaniji.

Druga in nato tretje črke vsake besede, brane navzdol, povedo naslov dveh Stritarjevih povesti.

Rešitev zlogovnice št. 23

1. aluminij, 2. Brazilija, 3. Granada, 4. Padova, 5. rubin, 6. Kočevje, 7. Orkneji, 8. Gregorčič, 9. Neretva, 10. revmatizem, 11. trošarina, 12. Kanjavec, 13. Stična, 14. elektrika.

Umazan dobiček ne gre v možniček.